

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Alešovi Kocourkovi, Ph. D. za odborné vedení této diplomové práce, cenné připomínky a velmi vstřícný přístup.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá zkoumáním podnikatelských specifík tureckého hospodářství z hlediska přímých zahraničních investic. Cílem předkládané diplomové práce je zhodnotit prostřednictvím vhodných metod, zda lze Turecko považovat za perspektivní a atraktivní cíl pro zahraniční investory. Za tímto účelem je provedena PEST analýza Turecké republiky, která je významným nástrojem při rozhodování podniku o vstupu na zahraniční trh. Dále je věnována pozornost posouzení specifických podmínek vstupu zahraničního kapitálu, a to především s akcentem na nový vládní systém investičních pobídek, jakožto motivační nástroj pro podporu přímých zahraničních investic v Turecku. V poslední části práce je analyzován vývoj přímých zahraničních investic a jejich struktury v Turecké republice v letech 2002 – 2013. Nedílnou součástí této analýzy je zhodnocení přímých zahraničních investic do turecké ekonomiky v širším mezinárodním kontextu.

Klíčová slova

Investiční pobídky, PEST analýza, přímé zahraniční investice, podnikatelské prostředí, struktura FDI.

Annotation

The diploma thesis examines the business specifics of the Turkish economy in terms of foreign direct investment. The goal of thesis is to evaluate, using an appropriate methods, whether Turkey can be considered as a promising and attractive destination for foreign investors. For this purpose the PEST analysis of Turkish Republic is performed, which is an important tool for a company to decide whether or not to enter foreign market. Further, the attention is paid to assessment of the specific conditions of foreign capital entry, especially focusing on a new system of government investment incentives as a motivational tool for a boost of a foreign direct investment in Turkey. In the last part of the thesis the development of foreign direct investment and its structure in Turkish Republic in years 2002 - 2013 is analyzed. Integral part of this analysis is evaluation of foreign direct investment to the Turkish economy in a broader international context.

Key Words

Investment incentives, PEST analysis, foreign direct investment, business environment, FDI structure.

Obsah

Seznam zkratek.....	11
Seznam tabulek.....	12
Seznam obrázků.....	13
Úvod	14
1. Úloha investičního klimatu a podnikatelského prostředí v rozhodování podniku	16
1.1 PEST analýza.....	17
1.1.1 Politické a právní prostředí.....	17
1.1.2 Ekonomické prostředí.....	18
1.1.3 Sociální a kulturní prostředí	19
1.1.4 Technologické prostředí	20
2. Charakteristika přímých zahraničních investic	21
2.1 Odlišné pohledy na druh FDI.....	22
2.1.1 Forma vstupu zahraničního investora.....	22
2.1.2 Motivace vstupu zahraničního investora	24
2.2 Teorie FDI.....	24
2.2.1 Teorie produkčního cyklu.....	25
2.2.2 OLI model (Eklektická teorie).....	25
2.3 Dopad FDI.....	26
2.3.1 Výhody FDI pro hostitelskou zemi	27
2.3.2 Nevýhody FDI pro hostitelskou zemi.....	27
2.4 Historické trendy FDI.....	28
2.5 Vývoj světových FDI v období let 1990-2013.....	29
3. PEST analýza Turecké republiky	33
3.1 Politické a právní prostředí v Turecku	33
3.1.1 Vztahy Turecka a Evropské unie.....	35
3.1.2 Argumenty proti přijetí Turecka do Evropské unie.....	41
3.1.3 Argumenty pro přijetí Turecka do Evropské unie	42
3.2 Ekonomické prostředí v Turecku	44
3.2.1 Dopad politické situace na tureckou ekonomiku.....	50
3.3 Sociální a kulturní prostředí v Turecku.....	52
3.4 Technologické prostředí v Turecku.....	53
4. Specifika investičního klimatu a podnikatelského prostředí v Turecku	57

4.1	Obchodní zvyklosti a kulturní specifika Turecka	57
4.2	Podmínky vstupu zahraničního kapitálu	58
4.2.1	Postavení Turecka v hodnocení Světové banky Doing Business 2014	59
4.2.2	Systém investičních pobídek	60
4.2.3	Rizika investování	66
5.	Přímé zahraniční investice v Turecku	68
5.1	Vývoj FDI v Turecku v letech 2002 – 2013	68
5.2	Struktura přímých zahraničních investic v Turecku.....	70
5.2.1	Odvětvová struktura FDI	72
5.2.2	Struktura FDI podle teritoria jejich původu	75
5.2.3	FDI do nemovitého majetku	78
5.3	FDI v Turecku z pohledu mezinárodního srovnání	80
5.3.1	Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky	80
5.3.2	Mezinárodní srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013	82
	Závěr	85
	Seznam použité literatury	88
	Seznam příloh	97
Příloha A	Vývoj světových přímých zahraničních investic v letech 1990 – 2013 ..	98
Příloha B	Rozdělení tureckých provincií do regionů	99
Příloha C	Podíl ekonomik podle stupně jejich rozvinutosti na celkových FDI v letech 2002 – 2013.....	100
Příloha D	Mezinárodní srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013.....	101

Seznam zkratek

AKP	Strana spravedlnosti a rozvoje (<i>Adalet ve Kalkınma Partisi</i>)
CBRT	Centrální turecká banka (<i>The Central Bank of the Republic of Turkey</i>)
CIA	Ústřední zpravodajská služba (<i>Central Intelligence Agency</i>)
EUROSTAT	Statistický úřad Evropské unie (<i>The Statistical Office of the European Union</i>)
FDI	Přímé zahraniční investice (<i>Foreign Direct Investment</i>)
FED	Federální rezervní systém (<i>Federal Reserve System</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
HSYK	Nejvyšší rada soudců a prokurátorů Turecka (<i>Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu</i>)
ISPAT	Vládní agentura na podporu investic (<i>Investment Support and Promotion Agency of Turkey</i>)
MMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i>)
TEMFED	Federace realitních společností v Turecku (<i>The Federation of All Real Estate Associations of Turkey</i>)
TL	Turecká lira (<i>Turkish Lira</i>)
TURKSTAT	Turecký statistický úřad (<i>Turkish Statistics Institute</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
USD	Americký dolar (<i>United States Dollar</i>)
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)
YASED	Mezinárodní asociace investorů (<i>International Investors Association</i>)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů v letech 2002 – 2013	45
Tabulka 2: Vývoj vybraných demografických ukazatelů v letech 2002 – 2013	48
Tabulka 3: Výdaje na výzkum a vývoj v letech 2001 – 2012	54
Tabulka 4: Počet pracovníků ve výzkumu a vývoji v letech 2001 – 2012	55
Tabulka 5: Vybavenost podniků a jednotlivců výpočetní technikou a přístupem k internetu v letech 2005 – 2013	55
Tabulka 6: Přehled pilířů systému investičních pobídek a jejich nástrojů	61
Tabulka 7: Minimální hranice rozsáhlých investic podle sektorů	63
Tabulka 8: Investiční příspěvek u regionálních a rozsáhlých investic	64
Tabulka 9: Snížení sazby odvodů u regionálních a rozsáhlých investic	65
Tabulka 10: Dorovnání úroků investic v pilíři II a III	65
Tabulka 11: Vývoj celkových FDI v letech 2002 – 2007	69
Tabulka 12: Vývoj celkových FDI v letech 2008 – 2013	69
Tabulka 13: Čisté přílivy FDI v letech 2002 – 2007	71
Tabulka 14: Čisté přílivy FDI v letech 2008 – 2013	71
Tabulka 15: Struktura FDI v letech 2002 – 2013 podle vybraných sektorů	73
Tabulka 16: Struktura FDI v letech 2002 – 2013 podle kontinentů a vybraných zemí původu	76
Tabulka 17: Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v letech 2002 – 2007	80
Tabulka 18: Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v letech 2008 – 2013	81
Tabulka 19: Srovnání průměrných koeficientů růstu ve vybraných regionech v letech 2002 – 2013	84

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj světových FDI v letech 1990 – 2013	31
Obrázek 2: Vývoj HDP v letech 2002 – 2013	46
Obrázek 3: Vývoj míry inflace a míry nezaměstnanosti v letech 2004 – 2013	47
Obrázek 4: Věková struktura obyvatel Turecka v roce 2013	49
Obrázek 5: Mapa regionů Turecka	61
Obrázek 6: Vývoj celkových FDI v letech 2002 – 2013	70
Obrázek 7: Čisté přílivy FDI v letech 2002 – 2013	72
Obrázek 8: Struktura FDI v roce 2013 podle vybraných sektorů	74
Obrázek 9: Struktura FDI v roce 2013 podle kontinentů	76
Obrázek 10: Struktura FDI v roce 2013 podle vybraných evropských zemí	77
Obrázek 11: Podíl FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v roce 2013	81
Obrázek 12: Srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013 za rozvinuté ekonomiky, Evropskou unii, rozvojové ekonomiky a Turecko	83

Úvod

V současném globalizovaném světě jsou přímé zahraniční investice nejen přirozenou součástí většiny vyspělých tržních ekonomik, ale hrají nesporně významnou roli také pro rozvojové země a tzv. vynořující se trhy (*emerging markets*). Zájem o tuto formu investování má v celosvětovém měřítku vzestupnou tendenci, neboť přímé zahraniční investice přináší nový kapitál, znalosti a technologie a napomáhají celkovému rozvoji národních ekonomik. Příliv přímých zahraničních investic lze považovat za odraz zdraví hostitelské ekonomiky a indikátor ekonomické důvěry v její podnikatelské prostředí, které je pro zahraniční investory enormně důležité.

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je ověřit hypotézu o vhodnosti Turecké republiky jakožto perspektivní destinace pro přímé zahraniční investice podniků. Vzhledem ke složitosti a specifikům podnikatelského prostředí Turecka existuje celá řada faktorů, které tuto hypotézu podporují, avšak rovněž mnoho okolností, které hovoří v její neprospěch. Za použití vhodných metod jsou proto zásadní aspekty, ovlivňující rozhodování podniků o vstupu na turecký trh formou přímých zahraničních investic, zhodnoceny a analyzovány, a na jejich základě je verifikována stanovená hypotéza.

První dvě kapitoly práce jsou věnovány teoretickým a metodologickým východiskům, na nichž jsou založeny následně prováděné analýzy. Jedná se zejména o tzv. PEST analýzu, tedy analýzu politických, ekonomických, sociálních a technologických faktorů vnějšího prostředí podniku. Dále jsou charakterizovány přímé zahraniční investice, jejich druhy a také výhody a nevýhody pro hostitelskou zemi. Pozornost je věnována rovněž vývoji teorií přímých zahraničních investic a historickým trendům v této oblasti.

Ve třetí kapitole je zhodnoceno vnější prostředí podniku v Turecku. V další části práce jsou podrobně rozebrána specifika investičního klimatu Turecka, a to s akcentem na zkoumání nového vládního systému investičních pobídek, který slouží jako motivační nástroj pro případné investory. Předmětem zájmu jsou i obchodní zvyklosti a rizika investování v Turecké republice.

Poslední kapitola se zabývá analýzou přímých zahraničních investic v Turecku v období let 2002 – 2013. Pomocí vhodných metod je zkoumán nejen vývoj, ale i odvětvová a teritoriální struktura přímých zahraničních investic. Provedena je rovněž analýza mezinárodního postavení Turecka z pohledu přímých zahraničních investic. Závěrem je komplexně zhodnocena vhodnost podnikatelského prostředí Turecka pro zahraniční investory a postavení země jako cíle přímých zahraničních investic.

1. Úloha investičního klimatu a podnikatelského prostředí v rozhodování podniku

Podnikatelský sektor plní v tržní ekonomice zcela nezastupitelnou roli, a to jako oblast nabízející široké uplatnění pracovních sil. Zásadní měrou se na zaměstnanosti v tomto sektoru podílejí malé a střední podniky, které pro pokračování svých aktivit potřebují dostatečnou motivaci jak v odbytu své produkce, tak ve sférách podpory jejich podnikání ze strany státu. Malé podniky jsou charakteristické slabším ekonomickým zázemím s horší dostupností informací, na druhou stranu jsou však díky relativně jednoduché organizační struktuře schopny se rychle přizpůsobovat, což je v dnešní nejisté době plně zvrátů jedině ku prospěchu.

Žádný podnik, velký či malý, neexistuje ve zcela izolovaném prostředí. Vnitřní prostředí podniku (mikrookolí) se skládá z prvků, které podnik bezprostředně ovlivňují a ten má zároveň možnost je svým působením ovlivnit (konkurence, zákazníci, dodavatelé atd.). Vnější prostředí (makrookolí) je pak tvořeno faktory, které působí na všechny podniky (geografické, politické, sociální faktory atd.) a ty na konkrétní podnik mohou samostatně působit jen s velkými obtížemi.¹ Dá se předpokládat, že pro malé podniky bude důležitější mikrookolí a informace o blízkém prostředí, ve kterém podnikají, zatímco velké podniky se budou zaměřovat spíše na regiony, státy či jejich seskupení.

Pro podnik, rozhodující se o vstupu na zahraniční trh, hraje podnikatelské a investiční prostředí zásadní roli. Aby bylo možné se dále hlouběji tomuto tématu věnovat, je potřeba poukázat na faktory, které hrají v rozhodovacím procesu roli. Pro potřeby této práce byla jako vhodný nástroj zvolena analýza PEST.²

¹ BOWMAN, C. *Strategický management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-230-1.

² MICHALKO, M. *Strategický management*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola podnikání, 2007. ISBN 80-86764-60-5.

1.1 PEST analýza

Jedná se o analýzu politických, ekonomických, sociálních a technologických faktorů daného makrookolí, tedy jevů, které podnik nemůže zásadně ovlivnit, avšak jimž se musí přizpůsobit.³ Uvedené skupiny v sobě zahrnují řadu jednotlivých skutečností, které ve výsledku působí na rozhodování podniku. Tento nástroj je součástí strategického managementu a je využíván například při plánování dlouhodobých projektů, mezi které se řadí právě vstup na zahraniční trh.

Primárním úkolem PEST analýzy je určení klíčových oblastí, které mají přímý dopad na rozhodování podniku a dále snaha předpovědět budoucí vývoj.⁴ Pochopení změn v prostředí je důležité, neboť vnímání okolí umožňuje včas odhalit příležitosti či ohrožení. Důležitým krokem ke správnému porozumění těmto vlivům je akceptování faktu, že neexistuje univerzální návod na to, kterým faktorům přikládat jakou váhu. Každý podnik má jiné preference, ambice a sféru podnikání a management si tak musí správně stanovit, co je pro něj důležité více a co méně.

1.1.1 Politické a právní prostředí

„Politické a právní prostředí jsou základní faktory, které rozhodují o tom, zda se firma rozhodne vstoupit na daný zahraniční trh a jakou formu vstupu zvolí. Stabilní prostředí motivuje zahraniční investory a vývozce a má pozitivní vliv na začleňování zemí do procesu internacionalizace. Nestabilní prostředí uvádí naopak země do ekonomické izolace.“⁵

³ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

⁴ BOWMAN, C. *Strategický management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-230-1.

⁵ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 28. ISBN 978-80-247-2986-2.

Politický systém, politická stabilita v zemi, zahraniční vztahy, členství v mezinárodních společenstvích, právní úprava podnikání zahraničních subjektů atd., to vše jsou skutečnosti skýtající podniku příležitosti či ohrožení. Těmto faktorům dává tvář jak vláda současná, tak zůstávají odkazem vlád předcházejících. Z hlediska investic zajímají podniky zejména daňové zákony, regulace exportu a importu, antimonopolní ustanovení a mnohá další nařízení, restrikce či speciální zákony týkající se oblasti podnikání společnosti.

1.1.2 Ekonomické prostředí

Při analýze ekonomického prostředí mají hlavní slovo faktory popisující stav, v jakém se daná ekonomika nachází, a ze kterých lze následně vytvořit orientační prognózu do budoucna. Ačkoli tyto prognózy nedokáží předpovědět vývoj spolehlivě, je to jediný nástroj, který může společnosti alespoň částečně přiblížit, do jakého ekonomického prostředí se chystá.⁶

Signifikantními ukazateli jsou míra ekonomického růstu, jejíž zvyšování kladně ovlivňuje tržní příležitosti podniku, dále pak úroková míra, určující cenu kapitálu (má vliv na jeho skladbu a také má podíl na rozhodování o investičních plánech podniku) a míra inflace, jakožto ukazatel popisující stabilitu vývoje ekonomiky (vysoká míra inflace se projevuje negativně na podnikové investiční činnosti). Důležitá je rovněž fáze hospodářského cyklu, ve kterém se ekonomika nachází, kupní síla obyvatelstva, devizové kurzy (ovlivňují import a export), vývoj cen energií a další.⁷

Všechny výše zmíněné faktory je nutné brát v potaz ve vzájemných souvislostech, neboť jedině tak je možné odhadnout jejich vliv na podnik a předvídat budoucí vývoj. Jako

⁶ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

⁷ SAMUELSON, P. A. a W. D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 13. vyd. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494-X.

podklady pro analýzu ekonomického prostředí mohou sloužit ekonomické modely a zákonitosti, lze se také inspirovat praktickými zkušenostmi, jakými jsou světové hospodářské krize, ropný šok atd. Opomenuty nesmějí být ani státní zakázky. Preference státu v určitých sektorech může být jedním ze zásadních činitelů v rozhodování podniku, neboť stát může na jedné straně být klíčovým zákazníkem, na druhé však vystupovat jako neohrožitelný konkurent.

Z pohledu této práce jsou velmi důležité investiční pobídky poskytované státem, protože: „*Nabízené investiční podmínky jsou často jedním z významných faktorů, které ovlivňují rozhodování firmy o umístění konkrétní investice.*“⁸ Ty mohou mít například podobu slevy na dani z příjmů právnických osob, dotací na podnikatelskou činnost, podpory na vytvářené pracovní místa a mnoho dalších.

1.1.3 Sociální a kulturní prostředí

Sociální prostředí je neoddělitelně spjato s prostředím kulturním, neboť „*kulturu můžeme definovat jako identitu lidí, která vytváří vzor vztahů a chování ve společnosti*“.⁹ Vzhledem ke skutečnosti, že významným faktorem podnikání je oslovení zákazníka, je velmi důležité mít přehled o trendech, jež v dané společnosti převládají. Jedná se o životní styl a úroveň, stupeň vzdělání populace, postoje k zahraničním investorům a značkám, ale i vztahy mezi lidmi samotnými a taktéž jejich ochotu měnit zaběhlé zvyky. „*Kupní síla je podle vkusu a preferencí lidí zaměřována k jistému zboží a službám a odvrací se od jiného zboží a služeb. Společnost vytváří názory, hodnoty a normy, které ve značné míře tento vkus a preference definují.*“¹⁰

⁸ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 30. ISBN 978-80-247-2986-2.

⁹ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 31. ISBN 978-80-247-2986-2.

¹⁰ KOTLER, P. a K. V. KELLER. *Marketing management*. 12. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 125. ISBN 978-80-247-1359-5.

Vyjádřením kulturních hodnot jsou např. zákony, vzdělávací systém, rodinné vazby či náboženské instituce. Právě náboženství má v některých zemích značný vliv na vztahy ve společnosti a na postoje k materiálním hodnotám a může ve svém důsledku ovlivňovat i mezinárodní podnikání.

1.1.4 Technologické prostředí

Technologické prostředí poskytuje informace o technické vyspělosti dané země a do značné míry ovlivňuje marketingové strategie mezinárodně podnikajících firem.¹¹ Vzhledem k situaci, která na poli technických inovací nastala v posledních dvou stoletích, musí každá firma, pokud chce být na trhu úspěšná, věnovat dostatečnou pozornost výzkumu a vývoji. Jak je velmi výstižně řečeno: „*Jedna z nejdramatičtějších sil, která utváří lidské životy, je technologie.*“¹²

Pro analýzu technologického prostředí jsou používány různé ukazatele, jako např. výdaje na výzkum a vývoj, počet vědeckých pracovníků, počet mezinárodních patentů, vybavenost výpočetní technikou a řada dalších.¹³ Záleží pochopitelně na odvětví, ve kterém se podnik pohybuje, a na specifických vlastnostech jeho technické vyspělosti (jak rychle současné technologie zastarávají, jaký je celkový technologický stav, zda došlo k novým objevům). Ačkoliv může být technologická vyspělost jednotlivých zemí na rozdílné úrovni, právě příchody zahraničních investorů s jejich vlastními technologiemi mohou pomoci tyto hranice smazat.

¹¹ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

¹² KOTLER, P. a K. V. KELLER. *Marketing management*. 12. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 129. ISBN 978-80-247-1359-5.

¹³ GRAVERSEN, E. K. a K. SIUNE. *Statistical Indicators for R&D and Innovation – A Guide for Interpretation and Valuation* [online]. Aarhus: University of Aarhus, 2008 [vid. 2014-06-27]. Dostupné z: http://ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_forskningsanalyse/dokumenter/Diverse/D10_Guide_for_valuation.pdf.

2. Charakteristika přímých zahraničních investic

Zahraniční investování, jakožto důsledek globální diverzifikace, je jednou z možností jak snížit investiční riziko. Umožňuje totiž dosáhnout na různých trzích různých výnosů a tak docílit jejich maximalizace. Druhou stranou mince jsou rizika, překážky a náklady, kterým bude věnována pozornost v průběhu této práce. Na počátku je třeba vymezit jednotlivé druhy zahraničních investic. Ty mohou být jednak portfoliové, jednak přímé. Portfoliové investice lze definovat jako „*nákupy dlouhodobých zahraničních majetkových cenných papírů (zejména akcií) či dluhových instrumentů (dluhopisů, hypotečních listů atd.), na základě kterých jejich investor nekontroluje, neovládá ani neřídí podnik v zahraničí a ze zahraničí mu plynou pouze výnosy z kapitálu.*“¹⁴

Přímé zahraniční investice (*Foreign Direct Investment*; FDI) pak vytvářejí přímé, stabilní a dlouhotrvající propojení jednotlivých ekonomik a stávají se tak klíčovým prvkem mezinárodní ekonomické integrace. Podporují rozšiřování technologií a know-how mezi zeměmi, mohou být dalším zdrojem financování a při jejich správném řízení a směřování se mohou stát důležitým nástrojem pro rozvoj. FDI tak lze definovat jako zahraniční investice subjektu působícího v jedné zemi s cílem získat trvalý ekonomický zájem v zemi jiné. Trvajícím zájmem se rozumí dlouhodobý vztah mezi podnikem a přímým investorem, přičemž investor disponuje určitým stupněm vlivu na řízení podniku. Základním používaným kritériem tohoto vlivu je vlastnictví alespoň 10 % hlasovacích práv.¹⁵ Vzhledem k tomu, že právě FDI jsou pro tuto práci stěžejní, budou pod pojmem zahraniční investice vždy myšleny přímé investice, nebude-li výslovně uvedeno jinak.

¹⁴ NÝVLTOVÁ, R. a M. REŽŇÁKOVÁ. *Mezinárodní kapitálové trhy – zdroj financování*. Praha: GRADA Publishing, 2007, s. 51. ISBN 978-80-247-1922-1.

¹⁵ OECD. *OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics* [online]. OECD Publishing, 2013 [vid. 2014-01-30]. ISBN 9789264183667. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>.

2.1 Odlišné pohledy na druh FDI

Pro různé společnosti a investory nelze určit jednotné schéma, dle kterého by měli uskutečnit svůj vstup na zahraniční trh. Každý totiž sleduje jiné cíle a má jiné úmysly, proto je důležité mít jasnou představu o tom, co je cílem a jakými prostředky ho má být dosaženo. Poté obvykle následuje průzkum, pomocí kterého společnost určí, zda a za jakých podmínek je stanovený plán dosažitelný. Takovým nástrojem pro posouzení může být výše zmíněná PEST analýza a faktory, které sleduje.

Často zmiňovanými pojmy jsou kvalita a kvantita investic, přičemž je nepochybné, že v současné době je kvalita investic mnohem důležitější než jejich množství. V tomto ohledu je motivace pro zahraniční investování klíčová při určování vazeb a vnějších vlivů. Každá investovaná jednotka měny přináší rozdílné dopady na růst a udržitelnost v závislosti na typu FDI, motivaci investora pro její uskutečnění, sektoru do kterého míří a na okolních vlivech dané země.

2.1.1 Forma vstupu zahraničního investora

Z hlediska formy vstupu lze rozdělit FDI na akvizice a fúze a na investice na zelené louce. S každou variantou přicházejí jisté výhody, ale i nevýhody a rizika. Fúze neboli splynutí představuje „*dobrovolné spojení dvou nebo více podniků do podniku jediného. Splynutím podniků buď všechny podniky zanikají a vzniká podnik nový, nebo jeden podnik existuje dále a ostatní do něj vplynou.*“¹⁶ K fúzi se tedy podniky rozhodují ve svém vlastním zájmu. Akvizice znamená převzetí podniků na základě koupě a prodeje a může mít charakter jak přátelského, tak nepřátelského převzetí.¹⁷ Vstup formou akvizice či fúze představuje investice do podílu v již existující společnosti, jejíž výše je dostačující pro získání kontroly

¹⁶ SYNEK, M. et al. *Podniková ekonomika*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 82. ISBN 80-7179-388-4.

¹⁷ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

v podniku.¹⁸ To pro investora znamená poměrně rychlý vstup na trh, kde již zpravidla společnost vládne určitým druhem konkurenční výhody (technologie, dobré jméno atd.). Na druhou stranu může být značně náročné zavést do již existující hierarchie řízení, často v odlišné kultuře, své metody. Pokud je navíc nutná určitá restrukturalizace a zeštíhlení organizační struktury, snadno může být vůči novým vlastníkům v důsledku propouštění pojata již od počátku nepřátelská nálada.

Pro hostitelskou zemi bývá toto řešení méně výhodné, neboť nedochází k vytváření nových míst (často naopak k jejich snižování v důsledku výše zmíněné restrukturalizace). V případě, že se jedná o akvizici podniku, kterému reálně hrozí možnost bankrotu, může však tato forma FDI naopak pomoci již existující pracovní pozice zachránit. Dále může pro hostitelskou zemi znamenat přínos nových poznatků v oblasti řízení lidských zdrojů i používaných technologií.

Investice na zelené louce, jak již napovídá název, spočívá ve vybudování zcela nového podniku či pobočky. Pro investora to znamená možnost vybudovat svůj byznys v jím zvolené lokalitě. Také přenesení řídicí hierarchie a postupů je jednodušší, než nutnost implementovat je do již zaběhnutého systému. Nevýhodami může být dlouhá doba, než zahájí nová pobočka produkci, dále pak také příchod nové značky na ustálený trh. Pro hostitelskou zemi se většinou jedná o lákavější způsob, než je akvizice, neboť investice na zelené louce „obvykle přinášejí do země více kapitálu, více nových moderních technologií, zvyšují konkurenci na trhu a jsou větším přínosem z hlediska tvorby pracovních míst.“¹⁹ Tento investiční přístup tak hostitelské zemi přináší užitek na více frontách.

¹⁸ KHAN, U. R. *Greenfield investment vs. foreign acquisition* [online]. San Francisco: Scribd, 2010 [vid. 2013-12-12]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/32359422/Green-Field-v-Acquisition-Modes-of-Fdi>.

¹⁹ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 86. ISBN 978-80-247-2986-2.

2.1.2 Motivace vstupu zahraničního investora

Existují dva druhy přímých zahraničních investic, které se od sebe liší motivy vstupu zahraničního investora, a to horizontální a vertikální. Za horizontální FDI lze zjednodušeně označit situaci, kdy firma de facto duplikuje svojí výrobu na různých trzích, převážně za účelem snížení nákladů na dopravu. Vertikálními FDI se rozumí takové, kdy společnost hledá nejvhodnější řešení pro jednotlivé procesy za účelem snížení nákladů. Klíčovým faktorem je vybavenost dané země potřebným faktorem, ať už jde o přírodní zdroje nebo levnou pracovní sílu.²⁰

Oba tyto přístupy, horizontální i vertikální FDI, přinášejí do hostitelské země nové pracovní příležitosti. Pouze horizontální investice však zachovávají pracovní místa také v domovské zemi a udržují si tak pozitivní vliv na obou stranách barikády. Pokud jde o vertikální investice, ty představují pro zemi, kam směřují a na jejíž půdu je výroba přesunuta, přínosy v podobě vytváření nových pracovních míst a přílivu financí do státního rozpočtu. V domovské zemi však logicky znamenají snižování pracovních příležitostí. U vertikálních investic lze navíc očekávat, že v případě vyčerpání výrobních faktorů resp. výrazného zvýšení jejich lokální ceny bude mateřská společnost zvažovat přesun do výhodnější lokality.

2.2 Teorie FDI

Ekonomové věří, že přímé zahraniční investice jsou důležitou součástí ekonomického rozvoje ve všech zemích, zejména však v zemích rozvojových. Není proto divu, že vzniklo mnoho různých teorií, které objasňují vnitřní i vnější stimuly podniku pro investování na

²⁰ RAMONDO, N., V. RAPPOPORT a K. J. RUHL. Horizontal versus Vertical Foreign Direct Investment: Revisiting Evidence from US. Multinationals. *Working Papers* [online]. New York: New York University, 2011 [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.stern.nyu.edu/cons/groups/content/documents/webasset/con_033837.pdf.

zahraniční trhy.²¹ Podle Kindleberga se však odborníci shodují na faktu, že ve světě dokonalé konkurence by žádné zahraniční investice neexistovaly.²²

2.2.1 Teorie produkčního cyklu

S touto teorií přišel poprvé Raymond Vernon v roce 1966 a měla sloužit k vysvětlení zahraničních investic učiněných americkými společnostmi v západní Evropě po 2. světové válce a skutečnosti, že se kapitál nepohyboval z průmyslově vyspělých ekonomik do rozvojových. Tato teorie vychází z rozdělení životního cyklu výrobku do čtyř fází, kterými jsou uvedení na trh, růst, zralost a pokles.²³ K uvedení na trh dochází v domácí ekonomice, neboť takovéto známé prostředí umožňuje lepší komunikaci se zákazníkem a případné úpravy nabízeného produktu. V etapě růstu se začínají objevovat konkurenti a společnost uvažuje o vstupu na cizí trhy, neboť zde předpokládá určitou monopolní výhodu. V období zralosti a poklesu dochází k nasycení trhu a vítězem je ten, kdo dokáže stlačit výrobní náklady na minimum, tudíž dochází k přesunu výroby do zemí s levnější pracovní silou.

2.2.2 OLI model (Eklektická teorie)

Tato teorie byla publikována roku 1980 britským ekonomem Johnem H. Dunningem a vychází z kombinace výhod, kterých může investor docílit.²⁴ Tou první jsou výhody

²¹ VINTILA, D. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies* [online]. Bucharest: Academy of Economic Studies, 2010 [vid. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>.

²² KINDLEBERGER, C. P. *American Business Abroad: Six Lectures on Direct Investment*. New Haven and London: Yale University Press, 1969. ISBN 978-030-00108-55.

²³ KOTLER, P. a K. V. KELLER. *Marketing management*. 12. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1359-5.

²⁴ DUNNING, J. H. The Eclectic Paradigm of International Production: A restatement and some possible extensions. *Journal of International Business Studies* [online]. 1988, roč. 19, č. 1, s. 1–31. [vid. 2014-07-11]. Dostupné z: http://jpkc.swufe.edu.cn/up_files/File/cankaowenxian/yingwen/THEE%20CLECTIC

→ pokračování na další straně

samotného podniku („O“ z anglického *ownership*) a mohou jimi být např. výrobní techniky, patenty, výnosy z rozsahu, dobré jméno společnosti. Díky tomu získává určitou výhodu nad svými konkurenty. Druhým faktorem jsou místní výhody („L“ z anglického *location*) jako dostupnost přírodních zdrojů, levná pracovní síla, politické a sociální faktory, infrastruktura, podpora zahraničních investorů atd. Pro každý podnik přitom mohou výhodu představovat jiné faktory. Poslední jsou výhody internalizace („I“ z anglického *internalization*), což znamená výhody vybudování vlastní pobočky oproti nabídce partnerství lokální firmě. Tato varianta umožňuje podniku snižovat transakční náklady.²⁵

2.3 Dopad FDI

V současné době se většina názorů přiklání k tomu, že zahraniční investice mají příznivý vliv na produktivitu hostitelské země. Ať se jedná o získání technologických znalostí, znalostí v oblasti know-how nebo na úrovni manažerského řízení, tyto a další výhody společně s přímým kapitálovým přílivem napovídají, že FDI hrají důležitou roli v modernizaci a zlepšení hospodářského růstu.²⁶ Na druhou stranu je jasné, že ne za každých podmínek lze dosáhnout pozitivních vlivů na obou stranách, tedy jak v zemi, ze které investice přichází, tak v zemi, kam směřuje.

P%20ARADIGMO%20F%20INTERNATIONAPLR%20ODUCTION%20A%20RESTATEMENATN%20D%20SOME%20OSSIBLE%20XTENSIONS.pdf.

²⁵ RUGMAN, A. M. Reconciling internalization theory and the eclectic paradigm. *Multinational Business Review* [online]. Reading, 2010 [vid. 2014-08-31]. Dostupné z: http://centaur.reading.ac.uk/6112/1/MBR_18_2_-1_FINAL.pdf.

²⁶ ARNAL, E. a A. HIJZEN. The impact of foreign direct investment on wages and working conditions. *OECD Social, Employment, and Migration Working Paper* [online]. 2008, č. 68, s. 1-36 [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/189843314?accountid=17116>.

2.3.1 Výhody FDI pro hostitelskou zemi

Nezastupitelná role FDI spočívá v tom, že se nejedná pouze o kapitálový tok, ale i o tok organizačních, technologických a manažerských znalostí. Do země se tak kromě peněz dostávají moderní technologické postupy, které umožňují dosahovat kvalitnějšího výstupu. Dále přinášejí kvalifikovanější lidské zdroje, ať již na poli řízení organizace či výzkumu a vývoje. Umožňují přístup k patentům, školení zaměstnanců, vylepšení distribučních a marketingových kanálů. Z pohledu kapitálového toku FDI mohou doplnit mezeru v deficitu soukromých a veřejných úspor a ke zlepšení běžného účtu platební bilance. Vznik nové pobočky bude znamenat v krátkém horizontu nové zakázky pro domácí subjekty podílející se na její výstavbě a dlouhodobé kontrakty pro dodavatele podílející se na procesu výroby v nové pobočce. Další příliv kapitálu lze očekávat do státního rozpočtu, vzhledem ke vzniku nového subjektu placícího daně a zdravotní a sociální pojištění.²⁷

2.3.2 Nevýhody FDI pro hostitelskou zemi

Jako nevýhoda se může jevit vytěsňování domácích úspor úsporami zahraničními. Velký nárůst peněžní zásoby v důsledku vysokých zahraničních investic může vést k inflačním efektům, následnému zvýšení úrokových sazeb a poklesu investiční aktivity v domácí ekonomice. Repatriace zisků zahraničního investora pak může negativně ovlivnit běžný účet platební bilance a tlačit na znehodnocování domácí měny. V případě určení produkce k vývozu se sice bude snižovat vnější nerovnováha, ovšem v důsledku přebytku na účtu obchodní bilance bude docházet k apreciaci domácí měny.²⁸

²⁷ KURTISHI-KASTRATI, S. The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies* [online]. Bucharest: The Academy of Economic Studies, 2013, roč. 5, č. 1, s. 26-38. [vid. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://ejist.ro/files/pdf/369.pdf>.

²⁸ SAMUELSON, P. A. a W. D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 13. vyd. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494-X.

V případě velkého technologického rozdílu mezi současným stavem v hostitelské zemi může rovněž dojít k tzv. technologické propasti, kdy domácí firmy nebudou schopny konkurovat novému investorovi buď v kvalitě, nebo ve snižování nákladů a tak budou postupně vytlačovány z trhu. To může v krajním případě vést až k monopolnímu postavení nového investora na trhu a ztrátě mnoha pracovních míst.²⁹

Za účelem nalákání investorů je také pravděpodobné, že stát bude iniciovat určitou formu investičních pobídek. Pokud se v rámci těchto pobídek jedná o nějakou formu daňových úlev, následkem bude snížení současného kapitálového stavu o vyplacené prostředky či budoucí ztráty z daňových příjmů. Dalším rizikem je tzv. transfer pricing, kdy dochází k přesunům meziproduktů v rámci vnitroskupinových obchodů za transferové ceny, což umožňuje podnikům snížit jejich daňový základ a vyvádět zisky do daňově výhodnějších zahraničních destinací. Tuto možnost domácí firmy nemají a ztrácí tak jednu z konkurenčních výhod.

2.4 Historické trendy FDI

Pokud by se měla určit přibližná doba, od kdy lze investice označovat jako FDI, byl by to s největší pravděpodobností konec 19. století, který je podle M. Wilkinsové považován za období zrodu moderního nadnárodního obchodu.³⁰ V roce 1914 byla největším zahraničním investorem Velká Británie s podílem okolo 45 % veškerého toku FDI, následována USA, Francií a Německem. Většina investičních toků pocházela

²⁹ VORA, A. Impact of foreign direct investment on developing country credit markets. *ProQuest Dissertations and Theses* [online]. Chicago: The University of Chicago, 2003. 42 s. [vid. 2014-08-17]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/305291883?accountid=17116.%20%28305291883%29#>.

³⁰ WILKINS, M. *The History of Foreign Investment in the United States, 1914-1945* [online]. Cambridge: Harvard University Press, 2004, [vid. 2014-05-15]. ISBN 0-674-01308-5. Dostupné z: http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=TEfEwVxJTkUC&oi=fnd&pg=PR5&dq=The+History+of+Foreign+Investment+in+the+United+States,+1914-1945.&ots=3GY19Q7x39&sig=Dov-3kf2M9a2nUP_mZRCOTipvCBw&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20History%20of%20Foreign%20Investment%20in%20the%20United%20States%2C%201914-1945.&f=false.

z industrializovaných zemí, a ačkoliv zpočátku tyto investice proudily převážně mezi těmito zeměmi, postupem času došlo k přesunu finančních prostředků do rozvojových zemí. Hlavním důvodem investování v zahraničí bylo využívání přírodních zdrojů a vhodných podmínek. Vliv na finanční tok směrem z Evropy a Severní Ameriky měla také koloniální struktura. Navzdory tomu byly v roce 1914 nejdůležitější hostitelskou zemí Spojené státy, a to především kvůli velkému a rozvíjejícímu se trhu a hojnosti přírodních zdrojů.

První světová válka přerušila mnoho spojení v globalizované ekonomice a zničila velké množství kapitálu. I když poté v meziválečném období přišel opět růst, nepodařilo se dosáhnout předchozích objemů zahraničních investic až do roku 1930. Druhá světová válka měla, co se kapitálových ztrát týče, podobné důsledky, její konec však vyústil v příhodné podmínky pro mezinárodní obchodní aktivity.

V následujícím období vznikla řada důležitých institucí, jakými jsou např. Mezinárodní měnový fond, Světová banka či Brettonwoodský systém.³¹ To vedlo k nastolení příznivého ekonomického klimatu, kde stabilní měny povzbuzovaly mezinárodní obchod. Západní velmocí, a to jak na politické, tak na ekonomické úrovni, se staly USA a nahradily Velkou Británii i na pozici nejdůležitějšího zahraničního investora. Zároveň s tím, jak po konci války rostl mezinárodní obchod, prudce stoupal také objem přímých zahraničních investic.

2.5 Vývoj světových FDI v období let 1990-2013

Tok přímých zahraničních investic se rapidně zvýšil v 90. letech 20. století v důsledku propojení mezinárodních kapitálových trhů.³² Je ovšem nutné dodat, že za tímto boomem stála víra v nepřetržitý ekonomický růst odvětví informačních a komunikačních technologií. Do roku 1998 se tato vize vcelku bez problémů naplňovala. Svět si

³¹ ROTHBARD, M. N. *Peníze v rukou státu*. Praha: Liberální institut, 2001. ISBN 80-86389-12-X.

³² NÝVLTOVÁ, R. a M. REŽŇÁKOVÁ. *Mezinárodní kapitálové trhy – zdroj financování*. Praha: GRADA Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1922-1.

podmaňoval internet, který spustil lavinu internetových obchodů (Amazon, eBay), umožnil vznik prvním internetovým vyhledávačům (Yahoo!, Altavista), ale také nabízel nové možnosti pro marketing či dokonce outsourcing služeb (zákaznická podpora v Indii).³³ Mnohé firmy tak v podstatě stavěly svůj byznys pouze ve virtuální realitě.

Důsledkem byly mnohamiliardové investice do sítí, serverů, webových aplikací či obchodu. Firmy jako financování svých aktivit emitovaly další a další akcie skupované domácnostmi, a to často na dluh, neboť každý se v té době chtěl svést na vlně technologického rozkvětu. Po roce 2000 však tato bublina splaskla, mnoho společností zbankrotovalo a jiné prošly rozsáhlou restrukturalizací. Výsledkem tohoto vývoje bylo omezení investic jak amerických, tak zahraničních firem, které část svého kapitálu přelily do USA za účelem účasti na onom předpokládaném technologickém boomu.

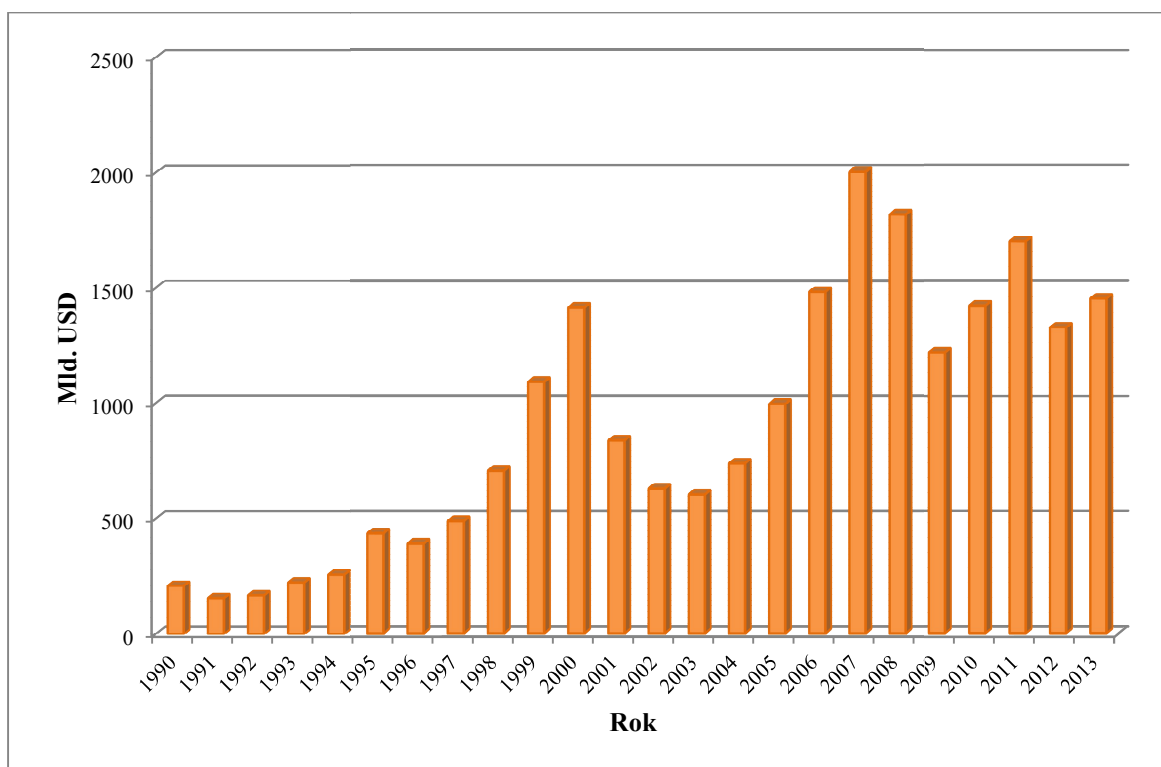
Vývoj celosvětových přímých zahraničních investic v letech 1990 – 2013 je patrný z tabulek v příloze A. Absolutní meziroční změny FDI ukazují vypočtené absolutní difference, k charakterizování změn relativních byly stanoveny hodnoty koeficientů růstu.³⁴ Grafické znázornění světových FDI ve sledovaném období ukazuje obrázek 1.

V letech 1990 – 2000 se světové přímé zahraniční investice zvýšily z 208,2 mld. dolarů na 1 415,0 mld. dolarů, tj. o 579,6 %. Tento mimořádně prudký nárůst byl však v následujících třech letech vystřídán poklesem, a to až na 604,3 miliardy dolarů v roce 2003, tj. o 57,3 %. Po následném ozdravení ekonomiky se začaly FDI v letech 2004 – 2007 opět zvyšovat. Jejich hodnota kulminovala v roce 2007, kdy dosáhla 2 002,0 mld. dolarů, což bylo dokonce o 41,5 % více, než činilo maximum z roku 2000.

³³ BRUCKNER, T. a J. VOŘÍŠEK. *Outsourcing a jeho aplikace při řízení informačního systému podniku*. Praha: Ekopress, 1998. ISBN 80-86119-07-6.

³⁴ HINDLS R., S. HRONOVÁ, J. SEGER a J. FISCHER. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.

Tento pozitivní vývoj byl v roce 2008 zastaven světovou hospodářskou krizí. Mezi roky 2007 a 2009 činil pokles přímých zahraničních investic 780,2 mld. dolarů, tj. 39,0 %. Jejich absolutní hodnota v roce 2009 činila 1 221,8 mld. dolarů. Od té doby je vývoj celkových přímých zahraničních investic kolísavý, přičemž jeho trend je v globálu mírně rostoucí.

Obrázek 1: Vývoj světových FDI v letech 1990 – 2013

Zdroj: UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx. Vlastní.

Průměrná absolutní diference³⁵, stanovená jako aritmetický průměr absolutních diferencí v jednotlivých letech sledovaného období, činila 54,078 mld. USD. Průměrný koeficient růstu³⁶, který je geometrickým průměrem jednotlivých koeficientů růstu, dosáhl ve zkoumaném období hodnoty 1,088. Lze tedy konstatovat, že světové přímé zahraniční

³⁵ RUBLÍKOVÁ, E. *Analýza časových radov*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. ISBN 978-80-8078-139-2.

³⁶ Tamtéž.

investice se v letech 1990 – 2013 zvyšovaly v průměru o 54,078 mld. USD ročně, což představovalo průměrný roční relativní nárůst ve výši 8,8 %.

Podle zprávy UNCTAD³⁷ z června 2014 dochází v globálních investičních trendech velmi pravděpodobně k pozitivnímu obratu, projevovaný optimismus je však velmi opatrný. Očekávané oživení přímých zahraničních investic by totiž mohlo být negativně ovlivněno politickou a regionální nestabilitou v některých rozvíjejících se trzích a příznivý vývoj FDI by tak mohl být velmi snadno zvrácen.

³⁷ UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development, 2014 [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx.

3. PEST analýza Turecké republiky

Turecká republika se nachází na Blízkém východě, a to na dvou kontinentech, rozdělených Bosporskou úžinou. Celková rozloha Turecka je 783 562 km², přičemž většina území se rozkládá v Malé Asii, malá část pak v jihovýchodní Evropě.³⁸ Z geopolitického hlediska zaujímá Turecko strategicky významnou polohu, protože průlivy Bospor a Dardanely, které se na jeho území nacházejí, představují jediné spojení mezi Černým a Středozemním mořem.

3.1 Politické a právní prostředí v Turecku

Turecko je republikou parlamentního typu. Od roku 2002 je zde u moci strana Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) s mírným islamistickým sklonem, která posílila svoji pozici zejména díky příznivému ekonomickému vývoji země v letech 2003 – 2011. Předsedou vlády byl v tomto období jeden ze zakladatelů AKP, Recep Tayyip Erdoğan, který je v současnosti prezidentem Turecké republiky. Dosud poslední parlamentní volby se konaly 12. června 2011 a vládoucí AKP v nich zvítězila se ziskem 49 % hlasů.

V květnu a červnu 2013 však v Istanbulu a následně i v jiných městech proběhly masivní demonstrace, namířené proti politice premiéra Erdoğanova. Dne 17. prosince 2013 rezignovali tři ministři Erdoğanovy vlády poté, co jejich synové byli spolu s desítkou dalších osob zatčeni v rámci vyšetřování korupčních praktik při zadávání veřejných zakázek. Další demonstrace probíhaly také během prvního čtvrtletí roku 2014 a byly iniciovány nejen korupčním skandálem, ale rovněž schválením tří nedemokratických zákonů, omezujících pravomoci nezávislého soudnictví (tzv. doplněk k zákonu o Nejvyšší radě soudců a prokurátorů HSYK).³⁹ Tyto zákony umožnily zvýšení kontroly internetu,

³⁸ CIA. *The World Factbook 2013-14: Country Comparison to the World* [online]. Washington, DC: Central Intelligence Agency, 2013 [vid. 2014-06-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html>.

³⁹ HSYK. *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu* [online]. 2014 [vid. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/kanunlar.html>.

čehož bylo využito těsně před konáním místních voleb na konci března 2014, kdy byl v Turecku na několik dní zablokován přístup na Twitter a YouTube.

Předseda vlády Erdoğan vinil z rozdmýchávání skandálů a nepokojů cizí mocnosti, především pak USA, a rovněž „paralelní stát“, za nímž dle něj stojí hnutí islámského teologa, aktivisty a obhájce vzdělání Fethullaha Gülena – Hizmet. Přijetím doplnku k zákonu o HSYK byla do určité míry narušena kontinuita reformního procesu v soudnictví, který probíhal do dubna 2013, kdy byl tureckým parlamentem schválen čtvrtý reformní balíček a byla zahájena činnost kanceláře ombudsmana (*Public Monitoring Institution*).⁴⁰

Dne 30. března 2014 se v Turecku konaly volby do místních zastupitelstev. Z pohledu celé země v těchto volbách s převahou zvítězila vládní strana AKP, která získala cca 47 % hlasů, přičemž volební účast byla téměř 90%. Z pohledu „teritoriálního rozložení voličů“ se opět ukázalo, že baštami této strany jsou zejména oblasti Konya, vnitřní Anatolie a města na severu země.

Dne 10. srpna 2014 v Turecké republice proběhla první přímá volba prezidenta v dějinách země.⁴¹ Doposud volil prezidenta parlament, a to na sedmileté období. Nově je funkční období prezidenta stanoveno na pět let. Prezidentem byl již v prvním kole zvolen dosavadní předseda vlády a vůdce strany AKP Recep Tayyip Erdoğan, a to 52% většinou hlasů. Erdoğan byl premiérem Turecka již od roku 2003 a podle předpisů AKP se již o čtvrtý premiérský mandát pod záštitou své strany ucházet nemohl.

Nyní se předpokládá, že prezidentskému úřadu dodá širší pravomoci a že by dokonce mohly vzniknout podmínky pro vytvoření prezidentského systému. Dosavadní role

⁴⁰ TODAY'S ZAMAN. Ombudsman's Office to begin hearing complaints starting Friday. *Sunday's Zaman* [online]. 2013 [vid. 2014-05-23]. Dostupné z: http://www.todayszaman.com/_ombudsmans-office-to-begin-hearing-complaints-starting-friday_310877.html.

⁴¹ RETHINK INSTITUTE. *Turkish Elections* [online]. Washington, DC: Rethink Institute 2014 [vid. 2014-09-27]. Dostupné z: <http://www.rethinkinstitute.org/turkish-elections/>.

prezidenta byla totiž spíše reprezentativní, nyní však ústava dává tomuto úřadu významnější úlohu. Nebude již například možné napadnout prezidentova rozhodnutí soudní cestou. Erdoğan, který se stal dvanáctým prezidentem Turecka, se bude moci po pěti letech ucházet ještě o druhý mandát. Tento krok se od něj čekává, neboť v minulosti opakovaně zdůrazňoval, že v roce 2023, při oslavách stého výročí vzniku republiky, hodlá stále ještě být v čele státu.

Recep Tayyip Erdoğan je bezesporu nejvýraznější politickou osobností v Turecku od dob zakladatele republiky Mustafy Kemala Atatürka.⁴² Jeho zásluhy na hospodářském rozvoji Turecka po roce 2002 jsou nepopíratelné a přiznávají mu je i jeho největší kritici a odpůrci. Na druhou stranu mu je často vytýkán příliš autoritářský způsob uplatňování moci a obviňují ho také ze snahy o islamizaci země. Krátce po svém zvolení prezidentem Erdoğan vyhlásil novou éru národního usmíření a ujistil národ, že chce být prezidentem všech Turků, nikoli pouze těch, kteří ho volili.

Představitelé Evropské unie vyjádřili v této souvislosti naději, že nový prezident skutečně zaujme smířlivý postoj, který deklaroval, a bude respektovat všechny skupiny obyvatel Turecka, jejich vyznání a odlišnosti. Zvolení Erdoğanova by tak mohlo být významným krokem na cestě k upevnění politické stability, kterou Turecko nezbytně potřebuje k dalšímu hospodářskému rozvoji.

3.1.1 Vztahy Turecka a Evropské unie

Moderní Turecko vzniklo již v roce 1923 a od té doby je tato země sekulární demokracií, která má blízko k západní Evropě.⁴³ Turecká republika patří k zakládajícím státům Organizace spojených národů, jejímž členem je již od roku 1945. V roce 1949 se Turecko

⁴² REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Mustafa Kemal Atatürk* [online]. [vid. 2014-96-02]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/mustafa-kemal-ataturk.en.mfa>.

⁴³ HOWARD, D. A. *The History of Turkey*. Westport: Greenwood Publishing Group, 2001. ISBN 0-313-30708-3.

stalo členem Rady Evropy a o tři roky později vstoupilo do Severoatlantické aliance (*North Atlantic Treaty Organization*; NATO)⁴⁴. Od roku 1961 je členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organization for Economic Cooperation and Development*; OECD)⁴⁵ a v roce 1995 se stalo členem Světové obchodní organizace (*World Trade Organization*; WTO)⁴⁶.

Historie vztahů mezi integrující se Evropou a Tureckem je dlouhá, neboť o přidružení k Evropskému hospodářskému společenství Turecko požádalo již v červenci 1959. Druhého září 1963 byla podepsána Asociační dohoda mezi Tureckem a EHS, tzv. Ankarská dohoda, která vstoupila platnost v roce 1964, a byl rovněž podepsán první finanční protokol.⁴⁷ V listopadu 1970 byl podepsán dodatkový a finanční protokol k Asociační dohodě, který vstoupil v platnost v lednu 1973 a upravil fungování celní unie. V červenci roku 1974 se odehrála turecká invaze na Kypr a 12. září 1980 došlo v Turecku k vojenskému převratu.⁴⁸ V důsledku těchto událostí byla Asociační dohoda „zmrazena“ na dalších šest let.

14. dubna 1987 Turecko požádalo o členství v Evropském společenství. Evropská komise však 18. prosince 1989 žádost Turecka o členství zamítla. Oficiálním důvodem bylo

⁴⁴ NATO. *Member Countries* [online]. North Atlantic Treaty Organization, 2013 [vid. 2014-06-22]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52044.htm.

⁴⁵ OECD. *Members and partners* [online]. Organization for Economic Cooperation and Development, 2014 [vid. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/membersandpartners/#d.en.194378>.

⁴⁶ WTO. *Members and Observers*. [online]. World Trade Organization, 2014 [vid. 2014-06-20]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm..

⁴⁷ EUROPEUM. *Institut pro evropskou politiku: Spíš partner než kandidát - Turecko a Evropská unie* [online]. 2002 [vid. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace-13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>.

⁴⁸ COX, M. The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion. *Foreign Policy* [online]. 2000, č. 117, s. 140-144 [vid. 2014-05-17]. ISSN 00157228. Dostupné z: [//search.proquest.com/docview/224041279?accountid=17116](http://search.proquest.com/docview/224041279?accountid=17116).

neplnění politických a ekonomických kritérií, důvodem reálným však spíše turecká přítomnost na Kypru a porušování lidských práv v Turecku.

Dne 6. března 1995 byla podepsána dohoda o celní unii mezi Tureckem a EU a od 1. ledna 1996 pak vstoupila v platnost.⁴⁹ V prosinci 1997, na summitu EU v Lucemburku, se rozhodlo o nezařazení Turecka mezi země, s nimiž se Unie rozhodla zahájit vstupní rozhovory, a Turecko přerušilo politický dialog s Bruselem.

Příznivější byl až summit EU v Helsinkách 10. prosince 1999, který přiznal Turecku status kandidátské země. Ke schválení takzvaného Přístupového partnerství mezi EU a Tureckem došlo v dubnu 2001. V té době přijala turecká vláda Turecký národní program, který upravoval postup harmonizace tureckého právního systému s právním rámcem Evropské unie. Summit v Kodani roku 2002 přinesl dohodu členských zemí, že v prosinci 2004 Evropská unie rozhodne, zda a kdy zahájí s Tureckem vstupní jednání.⁵⁰

Aby Turecko vyhovělo požadavkům stanoveným v politické části kodaňských kritérií,⁵¹ turecký parlament ještě v září roku 2002 přijal přes třicet dodatků k ústavě. O rok později byl schválen i balík reforem, včetně zákazu trestu smrti a větší ochrany kurdské menšiny. Turecko i nadále pokračovalo v reformách a v červenci 2003 turecký parlament přijal zákon omezující moc armády v zemi. Byla rovněž přijata reforma trestního zákoníku, jehož původní verze působila svár s EU. Evropská komise poté vydala zprávu o pokroku Turecka a Evropská rada rozhodla, že s ním 3. října 2005 zahájí vstupní rozhovory, jestliže

⁴⁹ EUROPEUM. *Institut pro evropskou politiku: Spíš partner než kandidát - Turecko a Evropská unie* [online]. 2002 [vid. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace-13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>.

⁵⁰ EURACTIV. *12-13 December 2002 - Copenhagen Summit of the European Council and Turkey* [online]. Euraktiv, 2002, [vid. 2014-08-20]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/enlargement/12-13-december-2002-copenhagen-summit-european-council-turkey/article-118245>.

⁵¹ Kodaňská kritéria jsou podmínky, které musí splňovat stát vstupující do Evropské unie. Rozhodla o nich Evropská rada 22. června 1993 v Kodani při přípravě na rozšíření Evropské unie. Tato kritéria byla potvrzena i na zasedání Evropské rady v Madridu v prosinci 1995. Zde byla navíc doplněna podmínka převzetí legislativy EU neboli *acquis communautaire*.

do té doby Ankara uzná řeckou Kyperskou republiku a zavede šest klíčových právních předpisů. Komise zveřejnila velmi přísný návrh vyjednávacího rámce s Tureckem.

V červenci 2005 Turecko podepsalo protokol, jímž rozšířilo dohodu o celní unii s EU na deset nových členů.⁵² Připojila však k němu prohlášení, že podpis neznamená uznání Kypru. V září 2005 se shodly členské státy Evropské unie na takzvané proti-deklaraci k tureckému prohlášení a vyzvaly v ní Turecko, aby uznalo Kyperskou republiku co nejrychleji, nejpozději však do konce vstupních rozhovorů. 3. října 2005 Evropská unie začala s přístupovými rozhovory, poté co se ministři zahraničí členských zemí dohodli na vyjednávacím rámci.

Komise okamžitě zahájila screening a 9. listopadu 2005 publikovala další zprávu o rozvoji Turecka.⁵³ Země získala status fungující tržní ekonomiky, ale bylo kritizováno dosahování nerovnoměrného pokroku a především zpomalení tempa politických reforem, zejména pokud jde o svobodu projevu, práva menšin, práva náboženská a práva žen a odborů. V tutéž dobu byla zveřejněna i strategie dalšího rozšiřování, ve které byl kladen důraz na vlastní absorpční kapacity Unie. Po zahájení přístupových rozhovorů Turecka s EU začala turecká vláda uskutečňovat restrukturalizaci jak na makroekonomické, tak na mikroekonomické úrovni. Zároveň pokračovala postupná harmonizace turecké legislativy se standardy EU.

V červnu 2006 EU určila, že přístupová jednání budou probíhat ve 35 kapitolách. Zároveň byla uzavřena kapitola o vědě a výzkumu. V září 2006 Evropská komise vydala kritickou zprávu o stavu vyjednávacího procesu s Tureckem⁵⁴ a rezoluce Evropského parlamentu z 13. září 2006 poukázala na nedostatečný pokrok v přístupových rozhovorech.

⁵² EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-07-17]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413045195321&uri=CELEX:22005A0930%2801%29>.

⁵³ EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2005 Progress Report* [online]. Brusels: 2005 [vid. 2014-05-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1426_final_progress_report_tr_en.pdf.

⁵⁴ EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413047009869&uri=CELEX:52006IP0381>.

Europoslanci byli znepokojeni vývojem v oblastech svobody vyjadřování, práv menšin, potírání korupce a násilí na ženách.

Již v listopadu téhož roku Komise doporučila přerušení přístupových jednání kvůli neuspokojivému stavu řešení kyperské otázky.⁵⁵ V prosinci 2006 se Rada ministrů zahraničí rozhodla řídit návrhem Komise a pozastavila rozhovory s Tureckem v osmi kapitolách (volný pohyb zboží, právo usazování a volný pohyb služeb, finanční služby, zemědělství a rozvoj venkova, rybolov, doprava, celní unie a vnější vztahy). Jednání v těchto kapitolách měla být odblokována až v momentě, kdy Turecko splní svůj závazek ohledně uplatňování dodatkového protokolu k Ankarské dohodě o vztazích s Kyprem.

V březnu 2007 však bylo zahájeno jednání o kapitole podnikání a průmysl, v červnu 2007 pak došlo k otevření dalších dvou kapitol, a to finanční kontroly a statistiky. V červenci 2007 byla v předčasných parlamentních volbách znovu zvolena vládnoucí Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) premiéra Erdoğan a v srpnu byl prezidentem Turecka zvolen Abdullah Gül. V únoru 2008 pak Rada EU přijala revizi přístupového partnerství s Tureckem a v červnu došlo k zahájení jednání o dvou kapitolách, a to právo duševního vlastnictví a právo společností. V lednu 2009 se ministrem pro evropské záležitosti turecké vlády a novým hlavním vyjednávačem o vstupu Turecka do EU stal Egemen Bağış. V červenci 2009 Turecko přijalo zákon, který omezoval pravomoci vojenských soudů. Prezident Gül zákon podepsal i přes varování armády, že podpis tohoto zákona zvýší napětí mezi vládou a armádou. Turecko tak splnilo další z podmínek EU.

V říjnu 2009 Evropská komise vydala zprávu, která hodnotí pokrok v přístupových rozhovorech s Tureckem. V dokumentu stojí, že turecká vláda by měla provést reformy v oblastech svobody projevu, svobody tisku, svobody náboženského vyznání, práv odborových organizací a práv žen. V listopadu 2010 Evropská komise vydala soubor

⁵⁵ EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413047009869&uri=CELEX:52006DC0773>.

každoročních zpráv o pokroku zemí, které usilují o členství v Evropské unii.⁵⁶ Turecko pochválila za přijetí důležitých konstitučních změn, ale vyčetla mu nedostatečný dialog s opozičními politickými stranami a občanskou společností. Kritika se nevyhnula ani oblasti lidských práv, svobody vyznání a vyjadřování.

V prosinci 2011 se 11 ministrů zahraničí států Evropské unie podepsalo pod dopis, ve kterém vyjadřují podporu Turecka v jeho přístupovém úsilí. V květnu až červnu 2013 proběhly v Turecku protivládní protesty, přičemž nadměrné použití síly ze strany policie a absence dialogu vyvolaly v EU vážné obavy.⁵⁷ V srpnu 2013 byla oznámena nová opatření v rámci balíčku reforem, která se týkají řady důležitých otázek jako např. používání dalších jazyků, práv menšin, podpory politických stran a vysokého prahu pro zastoupení v parlamentu. V říjnu 2013 Evropská komise vydala zprávu o pokroku Turecka, která uvádí, že v Turecké republice došlo k významnému pokroku při provádění reforem.⁵⁸ Čtvrtý soudní balíček posílil ochranu základních práv, včetně svobody projevu a boje proti beztrestnosti v případě mučení. Vláda započala mírový proces, jehož cílem je ukončit terorismus a násilí v jihovýchodní části země a připravit půdu pro řešení kurdské otázky.

Evropská unie další pokračování přístupového procesu s Tureckem podmiňuje přijetím dalších nezbytných reforem a předpokládá, že Ankara před vstupem do EU normalizuje vztahy se všemi sousedními zeměmi, především s Řeckem, Kypru a Arménií. Názory na přijetí Turecka do EU se však velmi různí a mezi jednotlivými členskými státy v tomto směru panuje značný nesoulad.

⁵⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2010 Progress Report* [online]. Brusels: 2010 [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf.

⁵⁷ BBC Q&A. *Protests in Turkey*. *News Europe* [online]. 2013 [vid. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-22780773>.

⁵⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2013 Progress Report* [online]. Brusels: 2013 [vid. 2014-06-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/tr_rapport_2013_en.pdf.

3.1.2 Argumenty proti přijetí Turecka do Evropské unie

Proti přijetí Turecka do EU se staví především Německo, Francie a Rakousko. Argumenty pro zamítavé stanovisko jsou různé, od demografických až po politické. Sporným bodem je např. vymezení geografických hranic evropského kontinentu a otázka, na jaké straně se Turecko nachází. Smlouva o Evropské unii, která byla podepsána v Maastrichtu 7. února 1992 a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993, stanovuje totiž jako jednu z podmínek vstupu do EU to, že se země ucházející o členství musí nacházet na evropském kontinentu.⁵⁹ Hranice evropského kontinentu však nejsou přesně specifikovány a tudíž neexistují jasně dané mantinely, v jejichž rámci by se Unie měla rozšiřovat.

V článku 49 konsolidovaného znění Smlouvy o Evropské unii z roku 2009 je výslovně uvedeno: „*Každý evropský stát, který uznává hodnoty uvedené v článku 2 a zavazuje se k jejich podpoře, může požádat o členství v Unii.*“⁶⁰ Článek 2 přitom říká: „*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.*“⁶¹

Problematickým faktorem je pro odpůrce přijetí Turecka do EU také rozloha země a s ní související počet obyvatel. Turecko je velké zhruba jako dva největší státy Evropské unie, Německo a Francie, dohromady. Po případném vstupu do EU by se Turecko stalo druhým nejlidnatějším státem EU, hned po Německu. Pokud by přestala existovat omezení pro pohyb pracovních sil, odhaduje se, že by se dnešní počet Turků v zemích EU-28 přibližně zdvojnásobil. Do jisté míry to sice lze považovat za pozitivní výzvu, neboť Turecko by

⁵⁹ EUROPA. *Přehledy právních předpisů EU: Maastrichtská smlouva o Evropské unii* [online]. 2010 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm.

⁶⁰ EUROSOP. *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* [online]. Úřední věstník Evropské unie C83/13, 2010 [vid. 2014-06-17]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/54/16335-smlouva_o_eu.pdf.

⁶¹ Tamtéž.

mohlo Unii pomoci zmírnit budoucí nedostatky na trhu práce, druhou stranou mince jsou však velké obavy z procesu integrace muslimů v zemích EU.

Souvisejícím argumentem proti členství Turecka v EU je výrazně odlišná kultura, náboženství a hodnotový žebříček turecké společnosti. Po svém případném vstupu do EU by Turecko bylo jedinou muslimskou zemí, což je ze strany členských zemí EU s křesťanskými základy považováno za značné riziko. Stále se opakují i výtky ohledně nerespektování lidských práv a práv etnických a náboženských menšin, především kurdské a arménské. Panuje rovněž obava, že Turecko by mohlo do EU vnést nestabilitu vzhledem ke svým hranicím s Irákem, Íránem, Sýrií, Gruzií a Arménií, tedy se zeměmi s nestabilním režimem a hlubokými vnitřními rozpory. Jako další problém vidí odpůrci vstupu Turecka do EU vleklé vnitřní rozpře, především pak vztahy Turecka a Kypru.⁶²

3.1.3 Argumenty pro přijetí Turecka do Evropské unie

Mezi zastánce přijetí Turecka do EU patří Velká Británie, Itálie, Španělsko, skandinávské země a většina nových členských států EU, včetně České republiky. K jejich argumentům patří nejen skutečnost, že Turecko je historicky svázáno s politikou Evropské unie, ale rovněž jeho nepopíratelný strategický význam. Za pozitivum je považován také velký počet obyvatel a rozsáhlé území. Dalším přínosem by mohl být velký vojenský potenciál Turecka, které má jednu z největších armád v NATO.⁶³ Členství Turecka v Evropské unii by tudíž výrazně zvýšilo evropskou obrannou kapacitu a znamenalo by zároveň zvýšení angažovanosti EU v oblasti Blízkého východu.

Turecko napomáhá mírovému procesu na Blízkém východě a dialogu s Íránem v otázkách jaderné bezpečnosti. Má rovněž ambice i potenciál stát se významnou cestou energetických zdrojů pro státy EU a předním producentem ropy a zemního plynu, takže v budoucnosti

⁶² USA INTERNATIONAL BUSINESS PUBLICATIONS. *Turkey Foreign Policy and Government Guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2003. ISBN 0-797-6282-6.

⁶³ GFP. *Global Firepower: Turkey Military Strength* [online]. 2014 [vid. 2014-10-12]. Dostupné z: http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=Turkey.

může hrát významnou roli pro evropskou energetickou bezpečnost. Po energetické krizi v lednu 2006 se rozpoutaly diskuze o nalezení energetických alternativ a o omezení přílišné závislosti na Rusku. V této souvislosti lze Turecko chápat jako možný energetický koridor mezi východem a západem, neboť sousedí s regiony, které disponují obrovskými zásobami ropy a zemního plynu. Evropa by přes Turecko mohla získávat energetické zdroje např. z Íránu, Iráku, Turkmenistánu, Uzbekistánu, Kataru či Egypta. Turecko si pochopitelně je své nesporné důležitosti v tomto směru vědomo.

Řada projektů v oblasti energetiky je teprve ve stadiu plánování, některé jsou však již realizovány. Jako příklad lze jmenovat plynovod Blue Stream, který transportuje ruský zemní plyn podmořským potrubím do tureckého Samsunu,⁶⁴ dále plynovod Shan Shea (transport plynu z Ázerbájdžánu) a především ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan, který byl spuštěn v roce 2006.⁶⁵ Pokud se podaří realizovat některé další zamýšlené projekty, znamenalo by provozování těchto přepravních tras mj. i cenný zdroj příjmů pro turecké hospodářství.

V neposlední řadě by členství Turecka v Evropské unii mohlo znamenat významný přínos pro členské státy EU při rozšiřování jejich obzorů, způsobu myšlení a kultury a zejména při formování správného postoje k dalším muslimským zemím.⁶⁶ Turecko by se tak de facto mohlo stát jakýmsi spojovacím článkem, resp. prostředníkem mezi Evropou a islámským světem.

⁶⁴ GAZPROM. *Projects: Blue Stream* [online]. 2014 [vid. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/blue-stream/>.

⁶⁵ AZERBAIAN-BAKU-TBILISI-CEYHAN LIMITED. *Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Project* [online]. [vid. 2014-09-16]. Dostupné z: <http://www.azbtc.com/profile.html>.

⁶⁶ BARYSH, K., S. EVERTS a H. GRABBE. *Why Europe Should Embrace Turkey*. London: Centre for European Reform, 2005. ISBN 1-901229-63-7.

3.2 Ekonomické prostředí v Turecku

Od konce druhé světové války bylo turecké hospodářství charakteristické značnou makroekonomickou nestabilitou a relativně často se opakujícími krizemi.⁶⁷ Během poslední finanční krize, která vyvrcholila v roce 2001, zkrachovalo v Turecku na tisíce firem, HDP se propadl a dluh země se téměř zdvojnásobil. Státní rozpočet skončil v deficitu, jehož výše představovala téměř čtvrtinu HDP. V následujícím období se však podařilo zemi z krize vyvést a nastartovat ekonomický růst, na čemž měl hlavní podíl Reformní program MMF realizovaný tureckou vládou.⁶⁸

V průběhu dalších let se pak podařilo celou řadu ekonomických problémů vyřešit nebo alespoň výrazně zmírnit.⁶⁹ V současnosti lze Tureckou republiku označit za relativně vyspělou průmyslově-agrární zemi, která vzhledem ke své poloze a nespornému ekonomickému potenciálu patří k významným partnerům EU. Její ekonomika zahrnuje nejen průmysl, obchod a služby, ale rovněž rukodělnou a manufakturní výrobu a tradiční zemědělský sektor. V něm ale postupně dochází k poměrně výraznému odlivu pracovních sil. Nezastupitelné místo zaujímá v ekonomice Turecka cestovní ruch.⁷⁰ Význam státu v hospodářství je sice doposud značný, ale relativně rychle se zvyšuje podíl sektoru soukromého.

Je třeba zdůraznit, že analýza hospodářského vývoje Turecké republiky je relativně komplikovanou záležitostí. Statistické údaje Turecka jsou zejména v delších časových

⁶⁷ NAS, T. F. *Tracing the Economic Transformation of Turkey from the 1920s to EU Accession*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2008. ISBN 90-04-16792-7.

⁶⁸ BUSINESSINFO. *Turecko* [online]. Praha: Businessinfo, 2014 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-prioritnich-zemi-turecko-21405.html#!>.

⁶⁹ FINEMON, Š. Turecké hospodářství se zbavuje despektu. *Investujeme.cz* [online]. Praha: 2013 [vid. 2014-06-15]. ISSN 1802-5900. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/turecke-hospodarstvi-se-zbavuje-despektu/>.

⁷⁰ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF CULTURE AND TOURISM. *Tourism Statistics* [online]. [vid. 2014-07-13]. Dostupné z: <http://www.kultur.gov.tr/EN,36567/tourism-statistics.html>.

úsecích často nesrovnatelné, především vzhledem ke změnám metodiky jejich zjišťování a výpočtu. Dalším problémem je fakt, že i v oficiálních zdrojích dat někdy dochází k retrospektivním změnám hodnot oproti dříve uveřejněným.

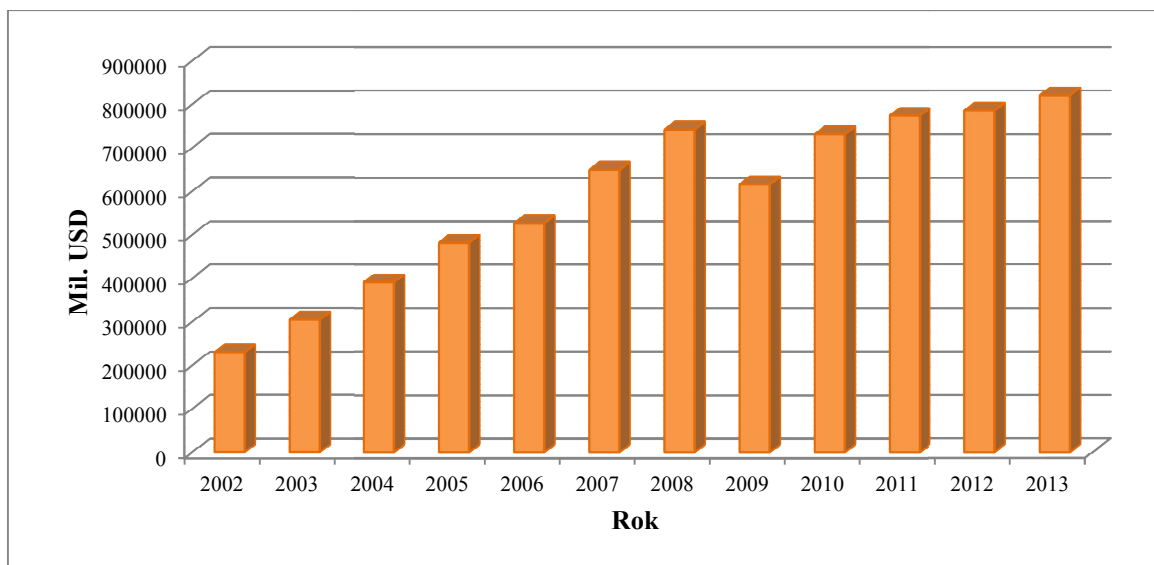
Z těchto důvodů byla data přejímána pouze ze zcela důvěryhodných zdrojů, a to především z Tureckého statistického úřadu (*Turkish Statistics Institute*; Turkstat), Statistického úřadu Evropské unie (Eurostat) a Centrální banky Turecké republiky (*The Central Bank of the Republic of Turkey*; CBRT). Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů v letech 2002 – 2013 je uveden v tabulce 1.

V letech 2002 až 2013 vzrostl HDP o 589 518 mil. USD, což relativně vyjádřeno činilo 255,8 %. Rostoucí trend tohoto ukazatele byl narušen pouze v roce 2009, avšak v letech následujících se HDP opět nepřetržitě zvyšoval. HDP na 1 obyvatele se během sledovaných let zvýšil z 3 492 USD v roce 2002 až na 10 782 USD v roce 2013, tedy o 208,8 %. Trend jeho vývoje byl pochopitelně obdobný jako v případě celkového HDP. Grafické znázornění vývoje HDP v letech 2002 – 2013 ukazuje obrázek 2.

Tabulka 1: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů v letech 2002 – 2013

Rok	HDP v běžných cenách (v mil. USD)	HDP v běžných cenách na 1 obyv. (v USD)	Reálný růst HDP (v %)	Míra inflace (v %)	Míra nezaměstna- nosti (v %)	Deficit běžného účtu platební balance k HDP (v %)
2002	230 494	3 492	6,2	.	.	0,3
2003	304 901	4 565	5,3	.	.	2,5
2004	390 387	5 775	9,4	8,6	.	3,6
2005	481 497	7 036	8,4	8,2	9,5	4,5
2006	526 429	7 597	6,9	9,6	9,0	6,1
2007	648 754	9 247	4,7	8,8	9,2	5,8
2008	742 094	10 444	0,7	10,4	10,0	5,4
2009	616 703	8 561	-4,8	6,3	13,1	2,0
2010	731 608	10 003	9,2	8,6	11,1	6,2
2011	773 980	10 428	8,8	6,5	9,1	9,7
2012	786 283	10 459	2,1	8,9	8,4	6,0
2013	820 012	10 782	4,0	7,5	9,0	7,9

Zdroj: TURKSTAT. Main Statistics [online]. 2014 [vid. 2014-06-01]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

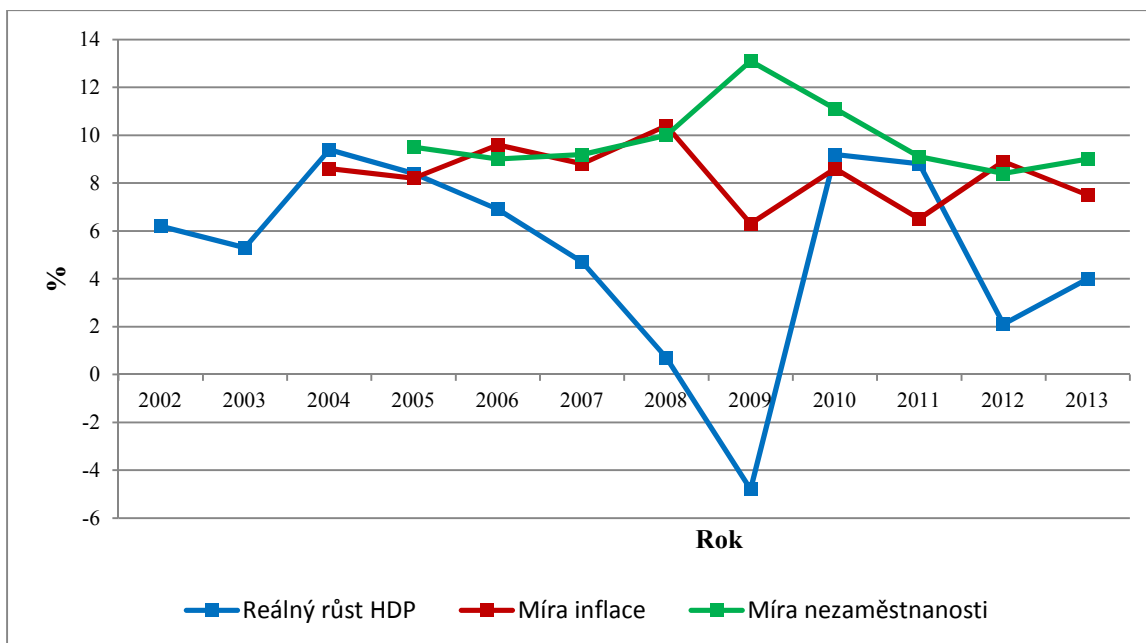
Obrázek 2: Vývoj HDP v letech 2002 – 2013

Zdroj: TURKSTAT. Main Statistics [online]. 2014 [vid. 2014-06-01]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

S výjimkou let 2008, 2009 a 2012 vykazoval vcelku pozitivní vývoj i reálný nárůst HDP. Nejvyšších hodnot dosáhl tento ukazatel v letech 2004 a 2010, kdy překročil 9 %. Nejhorší hodnota byla zaznamenána v roce 2009, kdy došlo k poklesu reálného HDP o 4,8 %, přičemž v roce předcházejícím jeho nárůst činil pouze o 0,7 %. Po kritickém období, které z ekonomického hlediska roky 2008 a 2009 všeobecně představují, byl významný pokles HDP zaznamenán již pouze v roce 2010, a to o 2,1 %.

Vývoj míry inflace a míry nezaměstnanosti v letech 2002 – 2004, resp. 2005 není z výše uvedených oficiálních statistik dostupný. Časové řady těchto ukazatelů začínají od roku 2004, resp. 2005. Ve sledovaném období překročila míra inflace 10% hranici pouze v roce 2008, celkově lze její vývojový trend označit za relativně kolísavý. Míra nezaměstnanosti zaznamenala nejnižší hodnotu v roce 2012, a to 8,4 %, naproti tomu maximum je patrné v roce 2009, kdy hodnota tohoto ukazatele dosáhla 13,1 %.

Vývoj míry inflace a míry nezaměstnanosti je graficky znázorněn na obrázku 3. V globálu lze konstatovat, že od roku 2009 je trend vývoje míry nezaměstnanosti v podstatě klesající. Je sice zřejmé, že vývoj výše uvedených ukazatelů byl ve sledovaném období vcelku pozitivní, avšak politický vývoj na konci roku 2013 bohužel velmi významně ovlivnil Tureckou republiku nejen ve smyslu politickém, ale i co se týče ekonomiky.

Obrázek 3: Vývoj míry inflace a míry nezaměstnanosti v letech 2004 – 2013

Zdroj: TURKSTAT. Main Statistics [online]. 2014 [vid. 2014-06-01]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Do analýzy ekonomického prostředí bývá obvykle zahrnováno také zkoumání vývoje základních demografických ukazatelů.⁷¹ Podle posledních oficiálních údajů mělo Turecko k 31. prosinci 2013 celkem 76 667 864 obyvatel, což v meziročním srovnání představovalo nárůst o 1 040 480 osob, tj. 1,4 %. Roční míra růstu populace v Turecku v roce 2013 tak byla o 0,2 procentního bodu vyšší než v roce 2012. Přitom 50,2 % z celkového počtu obyvatel tvořili muži a 49,8 % ženy. Od roku 2002 vzrostl celkový počet obyvatel Turecka o 6 897 838 osob, tj. 9,9 %.⁷²

Demografické údaje, uvedené v tabulce 2, jsou získány prostřednictvím registračního systému „Address Based Population Registration System“, který byl v Turecku zaveden

⁷¹ MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

⁷² TURKSTAT. *The Results of Address Based Population Registration System, 2013* [online]. Turkish Statistical Institute, 2014 [vid. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974>.

v roce 2007. Z tohoto důvodu jsou časové řady za jednotlivé po sobě jdoucí roky k dispozici pouze v letech 2007 – 2013. Před zavedením tohoto systému bylo možno takto rozčleněná data získat pouze při sčítání lidu, tedy většinou v pětiletých, resp. desetiletých intervalech.

Tabulka 2: Vývoj vybraných demografických ukazatelů v letech 2002 – 2013

Rok	Počet obyvatel k 31. prosinci	Medián věku (v letech)	Struktura obyvatel podle věku (v %)		
			0 – 14 let	15 – 64 let	65 a více let
2007	70 586 256	28,3	26,4	66,5	7,1
2008	71 517 100	28,5	26,3	66,9	6,8
2009	72 561 312	28,8	26,0	67,0	7,0
2010	73 722 988	29,2	25,6	67,2	7,2
2011	74 724 269	29,7	25,3	67,4	7,3
2012	75 627 384	30,1	24,9	67,6	7,5
2013	76 667 864	30,4	24,6	67,7	7,7

Zdroj: TURKSTAT. *Main Statistics* [online]. 2014 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Je známo, že evropská populace prochází dlouhodobou proměnou, která se označuje jako populační stárnutí. Z ekonomického a sociálního hlediska jde o změnu, která má výrazně negativní dopad na ekonomickou zátěž obyvatel v produktivním věku. Nepříznivě se vyvíjí zejména relace mezi složkou poproduktivní a produktivní. Zatímco tedy v Evropě počet obyvatel v produktivním věku i celkový počet obyvatel postupně klesá, demografický vývoj Turecka se ubírá jiným směrem, neboť populace Turecka stále roste.

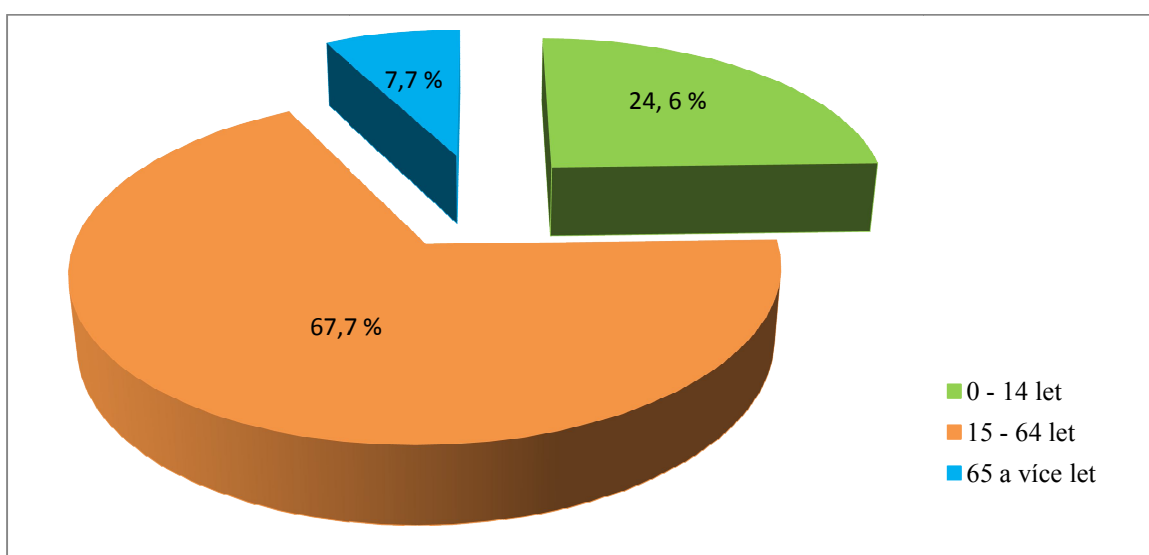
Medián věku⁷³ byl v roce 2013 v Turecké republice 30,4 roku, přičemž medián věku mužů činil 29,8 roku, u žen to bylo 31,0 roku. Přestože se věkový medián v Turecku postupně mírně zvyšuje, jeho hodnota je z globálního pohledu stále značně nízká. Pro srovnání lze uvést, že podle výsledků posledního Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 byl v České republice medián věku 39,9 roku, přičemž u mužů činil 38,5 roku a u žen 41,6 roku.⁷⁴

⁷³ CYHELSKÝ, L., J. KAHOUNOVÁ a R. HINDLS. *Elementární statistická analýza*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-7261-003-1.

⁷⁴ TURKSTAT. *The Results of Address Based Population Registration System, 2013* [online]. Turkish Statistical Institute, 2014 [vid. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974>.

Ve věkové skupině 15 – 64 let, tedy v produktivním věku, bylo v roce 2013 v Turecké republice 67,7 % z celkového počtu obyvatel. Ve věkové skupině 0 – 14 let, tedy ve věku předproduktivním, bylo 24,6 % obyvatel a v poproduktivním věku, tedy 65 a více let bylo 7,7 % obyvatel. Grafické znázornění věkové struktury obyvatel v roce 2013 ukazuje obrázek 2. Pro porovnání lze uvést, že v České republice byl v roce 2011 podíl obyvatel do 14 let 14,3 %, zatímco podíl osob v poproduktivním věku činil 15,8 %.⁷⁵

Z tabulky 2 je zřejmé, že podíl obyvatel v předproduktivním věku v letech 2007 – 2013 poklesl o 1,8 procentního bodu, zatímco podíl obyvatel ve věku produktivním vzrostl o 1,2 procentního bodu. Podíl obyvatel ve věku poproduktivním se ve stejném období zvýšil o 0,6 procentního bodu. Turecká populace je z demografického hlediska relativně mladá, což lze ve vztahu k ekonomickému vývoji považovat za velmi příznivý faktor.

Obrázek 4: Věková struktura obyvatel Turecka v roce 2013

Zdroj: TURKSTAT. *Main Statistics* [online]. 2014 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Problémem Turecka je velké množství nekvalifikovaných pracovníků, protože podle neoficiálních odhadů dosáhly dvě třetiny Turků maximálně základního vzdělání,

⁷⁵ ČSÚ. *Věková struktura obyvatel podle dat sčítání lidu 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014 [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/170217-14-n_2014.

středoškolské vzdělání má méně než čtvrtina obyvatel a méně než desetina je vysokoškolsky vzdělaných. Oficiální statistiky se k této problematice bohužel nijak nevyjadřují.

3.2.1 Dopad politické situace na tureckou ekonomiku

Nelze popřít, že v předcházejících letech patřilo Turecko mezi velmi perspektivní rozvíjející se trhy, tedy tzv. „emerging markets“.⁷⁶ Stačilo však pouhých pár dnů v závěru roku 2013, které byly ve znamení výše popsaného korupčního skandálu, aby se tato země opět začala vzdalovat svým ambiciózním cílům stát se v roce 2023 jednou z deseti nejsilnějších ekonomik.

Poslední vývoj na politické scéně odhalil vleklé strukturální problémy turecké ekonomiky, a to zejména obrovský sklon ke spotřebě, resp. nízkou míru úspor domácností, vysokou zadluženost privátního sektoru, enormní deficit běžného účtu platební bilance financovaný z převážné většiny za pomoci krátkodobého zahraničního kapitálu a přílišnou závislost na dodávkách primárních energetických surovin.

Všechny výše uvedené atributy činí tureckou ekonomiku značně zranitelnou. V tomto kontextu tak vývoj na politické scéně přímo ovlivnil stabilitu ekonomického prostředí země, její postavení na finančních trzích a důvěru investorů. Jen za období od 17. prosince 2013 do 27. ledna 2014 ztratila turecká lira vůči americkému dolaru přes 9 % a vůči euru dokonce 14,1 %.⁷⁷ Srovnání vývoje na devizových trzích s ostatními měnami „emerging markets“ ukazuje, že zásadní oslabení turecké liry jde zejména na vrub domácím

⁷⁶ EMERGING MARKETS. *Turkey: Culture clash Turecko* [online]. 2013 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.emergingmarkets.org/Article/3263503/Search/Results/TURKEY-Culture-clash.html?Keywords=turkey&PageMove=0>.

⁷⁷ KAREŠ, A. *Turecká ekonomika na počátku roku. Ohlédnutí a predikce v kontextu aktuálního vývoje* [online]. Praha: Česko-turecká smíšená obchodní komora, 2014 [vid. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.ctsok.eu/resources/pdf/Tureck%C3%A1%20ekonomika%20na%20po%C4%8D%C3%A1tku%20roku%202014.pdf>.

politickým problémům, i když i ostatní rozvíjející se ekonomiky čelí změně monetární strategie ohlášené americkým Federálním rezervním systémem (FED).

Nehledě na výrazně oslabující domácí měnu a minimální benefit z přímých devizových intervencí, centrální banka zpočátku nesáhla ke změně základních úrokových sazeb. Důvodem byl zřejmě především politický tlak z nejvyšších míst. Ukázalo se však, že taková monetární politika je neudržitelná a centrální banka se posléze uchýlila k radikálnímu řešení, když 28. ledna 2014 klíčové úrokové sazby de facto zdvojnásobila.⁷⁸

Deficit běžného účtu platební bilance k HDP sice vykazuje v posledních dvou letech mírně se zlepšující tendenci, jak je patrné z tabulky 2, avšak stále jde o slabou stránku turecké ekonomiky a zásadní strukturální problém, resp. absenci konkurenceschopnosti tureckého zboží a služeb na mezinárodních trzích. Tento fakt odráží skutečnost, že turecká ekonomika postrádá hodnotné globální značky, které by mohly táhnout exportní výkon Turecka a mohly úspěšně komercializovat své produkty v zahraničí.

Ve světle domácích politických vlivů i globálního ekonomického prostředí bylo třeba revidovat predikce vývoje turecké ekonomiky na rok 2014, přičemž snahou vlády bylo zmírnit negativní nálady na trhu a obnovit důvěru v investiční klima v zemi. Všeobecně však převládal názor, že odhady jsou přespříliš optimistické a že realita bude méně příznivá. V říjnu 2014 vicepremiér Ali Babacan ohlásil, že Turecko s odvoláním na nepříznivé podmínky ve světové ekonomice snižuje své odhady růstu a zvyšuje inflační prognózy pro rok 2014 a 2015.⁷⁹

Na stupňující se politický tlak reagují nejen zahraniční investoři, ale přicházejí také varovné signály od ratingových agentur. Turecko je přitom vysoce závislé na nestabilním

⁷⁸ BLOOMBERG. *Turkey Rate Increase Stems Lira Decline as Basci Defies Erdogan* [online]. Bloomberg News, 2014 [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/2014-01-28/turkey-more-than-doubles-main-interest-rate-to-halt-lira-slump.html>.

⁷⁹ REUTERS. *Turkey Cuts Growth Estimates, Raises Inflation Forecasts* [online]. Reuters, 2014 [vid. 2014-11-06]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/10/08/turkey-economy-idUSL6N0S31EV20141008>.

přílivu kapitálu ze zahraničí, v posledních letech přitom převažovaly tzv. „hot inflows“, tedy přílivy krátkodobého kapitálu, kterým země financuje schodek svého běžného účtu.⁸⁰ V globálu lze konstatovat, že rok 2014 je pro tureckou ekonomiku těžko předvídatelný a je nutno počítat s relativně nestabilním ekonomickým prostředím a poměrně obtížně predikovatelným kurzem turecké liry vůči USD a EUR.

3.3 Sociální a kulturní prostředí v Turecku

Sociální a kulturní prostředí Turecka je jedním z faktorů, které musí investoři při svém rozhodování zohlednit, pokud chtějí, aby jejich podnikání bylo úspěšné. Analýza tohoto prostředí je však poměrně komplikovaná, protože sociální a kulturní vlivy mají dynamickou povahu a mění se zároveň se změnami, které probíhají ve společnosti.⁸¹ Přestože specifika kulturního prostředí v Turecku se především z hlediska evropské mentality mohou jevit jako poměrně výrazná, v podstatě neexistují zásadní problémy či bariéry, představující závažný limitující faktor pro mezinárodní podnikání.

Turecko patří k zemím s tradičně silným vztahem k autoritám, což vede k tomu, že turecká společnost i společenské vazby jsou poměrně značně hierarchizovány. Tato skutečnost se odráží jak v rodinném životě, tak i v podnikové kultuře.⁸² Turci chovají velkou úctu ke státním symbolům, jakými jsou např. státní vlajka či obrazy a sochy zakladatele Turecké republiky Mustafy Kemala Atatürka, a veškeré negativní projevy v tomto směru berou velmi vážně.

⁸⁰ BLOOMBERG. *Hot Money Warms Again to Turkish Lira Amid Run of Inflows* [online]. Bloomberg News, 2014 [vid. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/2014-07-10/hot-money-warms-again-to-lira-amid-run-of-inflows.html>.

⁸¹ ŠRONĚK, I. *Kultura v mezinárodním podnikání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0012-3.

⁸² MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.

Velký význam má v Turecku náboženství, jehož vliv na chování, postoje a vztahy ve společnosti je nepopíratelný. Mezi všemi muslimskými státy je však Turecká republika tím nejliberálnějším. Turecko je navíc specifické tzv. sekularizací státu, tedy oddělením státní moci a náboženství.⁸³ Ačkoli se 99,7 % obyvatel Turecka hlásí k islámu, a to převážně sunnitskému, turecká ústava garantuje svobodu náboženského vyznání. Ostatní náboženství, především křesťanství a judaismus, vyznávají pouze 0,3 % obyvatel. Národnostní složení sice oficiální statistiky neuvádějí, ale odhady jsou následující: Turci tvoří 80 %, Kurdové 17 % a ostatní národnosti (Arméni, Arabové, Řekové, Albánci, Gruzíni, Lazové, Židé a další) představují pouze 3 % populace.⁸⁴

Náboženské zvyklosti ovlivňují do určité míry spotřební chování Turků, příkladem může být negativní postoj ke konzumaci vepřového masa či alkoholických nápojů. V globálu lze však konstatovat, že oproti jiným islámským zemím je Turecko ohledně dodržování náboženských zvyklostí a tabu výrazně tolerantnější. Zejména dnešní mladá generace už pravidla náboženství nedodržuje tak striktně, jako tomu bývalo dříve, a tyto tendence lze zaznamenat rovněž u generace střední.

3.4 Technologické prostředí v Turecku

Technologická vyspělost hostitelské země nesporně patří k významným faktorům, které ovlivňují rozhodování podniku, zda investovat do konkrétní ekonomiky. Mezinárodní pozice Turecka je v tomto ohledu uspokojivá, neboť se řadí mezi 20 zemí s nejvyššími výdaji na výzkum a vývoj. Další rozvoj některých odvětví, jako je např. automobilový průmysl, energetika a potravinářství, závisí do značné míry právě na činnosti v oblasti výzkumu a vývoje. Turecko poskytuje životně důležitým odvětvím speciální investiční

⁸³ KURU, A. T. Secularism in Turkey: Myths and Realities. *Insight Turkey* [online]. 2008, roč. 10, č. 3, s. 101-110. [vid. 2014-09-09]. Dostupné z: http://www-rohan.sdsu.edu/~akuru/docs/Kuru_IT.pdf.

⁸⁴ MZV ČR. *Turecko – Základní informace o teritoriu* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2012 [vid. 2014-06-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/.

pobídky ve formě osvobození od daní a rovněž finanční podporu ke zlepšení technologické konkurenceschopnosti a inovační kapacity.⁸⁵

V tabulkách 3 a 4 jsou uvedeny údaje o výdajích na výzkum a vývoj a počtu pracovníků v tomto odvětví v letech 2001 – 2012, a to v členění na podnikatelské subjekty, vládu a vysokoškolský sektor. Trend vývoje obou těchto ukazatelů lze přitom označit za pozitivní.

Tabulka 3: Výdaje na výzkum a vývoj v letech 2001 – 2012

Rok	Celkové výdaje na výzkum a vývoj v mil. TL	Struktura výdajů na výzkum a vývoj (v %)		
		Podnikatelské subjekty	Vláda	Vysokoškolský sektor
2001	1 291,9	33,7	7,4	58,9
2002	1 843,3	28,7	7,0	64,3
2003	2 197,1	23,2	10,4	66,4
2004	2 897,5	24,2	8,0	67,8
2005	3 835,4	33,8	11,6	54,6
2006	4 399,9	37,0	11,7	51,3
2007	6 091,2	41,3	10,5	48,2
2008	6 893,0	44,3	11,9	43,8
2009	8 087,5	40,0	12,6	47,4
2010	9 267,6	42,5	11,4	46,0
2011	11 154,1	43,2	11,3	45,5
2012	13 062,3	45,1	11,0	43,9

Zdroj: TURKSTAT. *Main Statistics* [online]. 2014 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Celkové výdaje na výzkum a vývoj vzrostly během sledovaných let o 11 770,4 mil. TL, tedy více než desetkrát. Struktura těchto výdajů se přitom výrazně změnila, neboť zatímco v roce 2001 připadalo 58,9 % z těchto výdajů na vysokoškolský sektor a 33,7 % na podnikatelské subjekty, do roku 2012 se podíl podnikatelských subjektů zvýšil na 45,1 %, zatímco podíl vysokoškolského sektoru poklesl na 43,9 %. Výdaje vlády na výzkum a vývoj se během sledovaných let zvýšily o 3,6 procentního bodu.

Celkový počet pracovníků dosáhl v roce 2012 ve výzkumu a vývoji 184 301 osob, což bylo o 108 341, tj. o 142,6 % více než v roce 2001. Struktura počtu pracovníků ukazuje, že

⁸⁵ INVEST IN TURKEY. *Turkey holds the second top spot in R&D spending growth* [online]. 2013 [vid. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.invest.gov.tr/en-US/infocenter/news/Pages/040413-turkey-r-d-spending-consistently-increasing.aspx>.

zatímco podíl pracovníků ve výzkumu a vývoji se v podnikatelských subjektech výrazně zvýšil, a to o 21,8 procentního bodu, ve vysokoškolském sektoru naopak zaznamenala hodnota tohoto podílu pokles o 18,4 procentního bodu. K poklesu podílu došlo i v případě podílu vládních pracovníků, a to o 3,4 procentního bodu.

Tabulka 4: Počet pracovníků ve výzkumu a vývoji v letech 2001 – 2012

Rok	Celkový počet pracovníků ve výzkumu a vývoji	Struktura počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji (v %)		
		Podnikatelské subjekty	Vláda	Vysokoškolský sektor
2001	75 960	11,5	11,2	77,3
2002	79 958	11,4	10,8	77,8
2003	83 281	13,0	10,3	76,7
2004	86 680	14,3	10,1	75,6
2005	97 355	19,0	11,7	69,3
2006	105 032	21,3	11,0	67,7
2007	119 738	24,1	9,9	66,0
2008	125 142	26,4	9,5	64,1
2009	135 043	28,6	9,7	61,7
2010	147 417	31,2	9,2	59,6
2011	164 287	33,5	8,6	57,9
2012	184 301	33,3	7,8	58,9

Zdroj: TURKSTAT. *Main Statistics* [online]. 2014 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Jak je uvedeno výše, k ukazatelům, přinášejícím informace o technologickém prostředí, patří rovněž vybavenost výpočetní technikou a dále též možnost přístupu k internetu. V tabulce 5 jsou uvedeny dostupné údaje za období let 2005 – 2013, a to jak za firmy, tak i za jednotlivce a domácnosti.

Tabulka 5: Vybavenost podniků a jednotlivců výpočetní technikou a přístupem k internetu v letech 2005 – 2013

Rok	Podniky (struktura v %)			Jednotlivci a domácnosti (struktura v %)		
	Používání počítače	Používání internetu	Vlastní webové stránky	Používání počítače	Používání internetu	Domácnosti s přístupem k internetu
2005	87,8	80,4	48,2	22,9	17,6	8,7
2007	88,7	85,4	63,1	33,4	30,1	19,7
2008	90,6	89,2	62,4	38,0	35,9	25,4
2009	90,7	88,8	58,7	40,1	38,1	30,0
2010	92,3	90,9	52,5	43,2	41,6	41,6
2011	94,0	92,4	55,4	46,4	45,0	42,9
2012	93,5	92,5	58,0	48,7	47,4	47,2
2013	92,0	90,8	53,8	49,9	48,9	49,1

Zdroj: TURKSTAT. *Main Statistics* [online]. 2014 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Vlastní.

Je zřejmé, že u podniků byl zaznamenán nárůst všech tří sledovaných ukazatelů, přičemž k nejvýraznějšímu zvýšení došlo v případě používání internetu, a to o 10,4 procentního bodu. U jednotlivců a domácností byl zaznamenán daleko razantnější vzestup, například podíl domácností s přístupem k internetu vzrostl mezi roky 2005 a 2013 o 40,4 procentního bodu. Významně se zvýšil rovněž podíl jednotlivců, používajících počítače i internet.

Výše uvedené skutečnosti ukazují, že v technologické oblasti je v Turecku nastolen velmi příznivý trend vývoje, což znamená pozitivní signál pro případné investory. Z pohledu Turecka pak může příchod zahraničních investorů s jejich technologiemi výrazně přispět k dalšímu zvyšování technologické úrovně země.

4. Specifika investičního klimatu a podnikatelského prostředí v Turecku

Častým problémem při vstupu zahraničních firem do podnikatelského prostředí hostitelské země je to, že dostatečně nerespektují domácí národní mentalitu, obchodní zvyklosti a kulturní specifika. Není pochyb o tom, že pokud chce firma úspěšně podnikat v Turecku, musí respektovat národní a kulturní odlišnosti v podnikové kultuře.⁸⁶

4.1 Obchodní zvyklosti a kulturní specifika Turecka

Všeobecně jsou Turci vůči cizincům většinou velmi vstřícní a přátelští. Při obchodních jednáních s tureckými partnery je proto velmi důležitý pozitivní a přátelský postoj, který je významným předpokladem pro navázání dobrých kontaktů. V oblasti obchodních zásad se však přístup k jednání v podstatě nijak výrazně neliší od běžných evropských společenských norem.⁸⁷

Předpokladem pro úspěch na tureckém trhu je v první řadě kvalitní příprava na jednání, dobrá orientace v konkrétní problematice, znalost domácí i zahraniční konkurence atd. Pokud tyto informace chybí, jde o značný handicap pro budoucí vývoj obchodních jednání. Je třeba si rovněž uvědomit, že turečtí podnikatelé disponují velmi vyvinutou schopností vést obchodní jednání tak, aby vždy dosáhli pro sebe co nejvýhodnějších podmínek. Např. licitace o cenách je turecké mentalitě vlastní a v tomto směru jsou turečtí podnikatelé a obchodníci velmi důslední a neústupní.

⁸⁶ NEUWIRTHOVÁ, M. Multikulturní problémy ve firemní kultuře. *Ekonomika a management* [online]. Praha [vid. 2014-07-01]. Dostupné z: <http://www.ekonomikaamanagement.cz/cz/clanek-multikulturni-problemy-ve-firemni-kulture.html>.

⁸⁷ MZV ČR. *Turecko – Základní informace o teritoriu* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2012 [vid. 2014-06-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/.

Při navazování obchodních vztahů hraje velmi významnou roli osobní jednání. Turecká obchodní filosofie vychází z přesvědčení, že při uzavírání obchodních dohod by partneři k sobě měli mít mimo jiné i jistou vzájemnou sympatii. Lze však konstatovat, že samotná obchodní jednání bývají v podstatě v souladu se zavedenými normami jednání s evropskými partnery. Je důležité vždy uzavírat veškerá ujednání a dohody písemnou formou, protože turecké mentalitě je vlastní nepřikládat ústním slibům a dohodám přílišnou váhu.⁸⁸

Ve státním sektoru je přístup k obchodním jednáním výrazně formálnější než v sektoru soukromém. Jednacím jazykem je většinou angličtina, ale například u osob s vyšším postavením lze očekávat, že budou mluvit turecky a bude třeba využít služeb tlumočníka. Podniková kultura v menších soukromých firmách je založena na hierarchii, zatímco velké firmy používají modernější metody řízení. I ve velkých firmách je však patrný silný prvek seniority.⁸⁹

4.2 Podmínky vstupu zahraničního kapitálu

Z hlediska zahraničních investorů Turecko nesporně disponuje zajímavými podmínkami, a to v mnoha směrech. Jedná se například o relativně levnou a dostupnou pracovní sílu, geografickou polohu a přírodní zdroje. Regionální turecký trh má velký potenciál vzhledem k jeho přesahu na třetí trhy, např. Sýrii, severní Irák atd.

Vstup zahraničního kapitálu do země je upraven zákonem, který poskytuje zahraničním investorům stejná práva a povinnosti jako domácím kapitálu. Zároveň tento zákon garantuje převod zisků, honorářů a poplatků stejně jako repatriaci kapitálu pro případ

⁸⁸ LOTHAR K. *Negotiating International Business*. 2th ed. Booksurge Publishing, 2006. ISBN 978-141-96319-00.

⁸⁹ MACLEOD, K. *The Seniority Principle: Is It Discriminatory?* Kingston: Queen's University, 1987. ISBN: 0-88886-163-X.

likvidace nebo prodeje. Turecká legislativa nevyžaduje participaci tureckého subjektu ani nepředepisuje povinné rozdělení podílů na společnosti. Zahraniční subjekty mohou žádat o snížení, resp. exempci z daňového zákona (*corporate income tax law*). Další nepřímé garance vyplývají z členství Turecka v mezinárodních organizacích typu OECD a z bilaterálních dohod o podpoře a ochraně investic.⁹⁰

4.2.1 Postavení Turecka v hodnocení Světové banky Doing Business 2014

Mezinárodní srovnání podnikatelského prostředí Turecka umožňuje roční zpráva Světové banky Doing Business 2014.⁹¹ Jednotlivé ekonomiky jsou zde hodnoceny indexem snadnosti podnikání, který průměruje umístění zemí v deseti tématech, z nichž každé se skládá z mnoha různých ukazatelů. Váha všech témat je přitom stejná, jinak řečeno se jedná o prostý průměr jednotlivých hodnocení. Pořadí 189 zemí bylo sestaveno k červnu 2014. Lepší umístění země na tomto žebříčku znamená, že má příznivější regulační prostředí v oblasti podnikání a rovněž lepší podmínky pro rozběh a provozování místních firem.

Podle výše uvedené zprávy je Turecko na 69. místě sestaveného žebříčku, přičemž např. Česká republika je až na 75. místě. První místo zaujímá Singapur, o druhé se dělí Hong Kong a Čína, na třetím místě je Nový Zéland, na místě čtvrtém jsou USA a páté místo zaujímá Dánsko. Oproti předešlému roku se postavení Turecka v tomto hodnocení mírně zlepšilo, protože podle zprávy Doing Business 2013 tehdy mezi 185 hodnocenými zeměmi zaujímalo 71. místo.⁹²

⁹⁰ USA INTERNATIONAL BUSINESS PUBLICATION. *Turkey Investment and Business Guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2013. ISBN 1-4387-6896-6.

⁹¹ THE WORLD BANK. *Doing Business 2014* [online]. Washington, DC: The World Bank, 2014 [vid. 2014-08-16]. ISBN 978-0-8213-9984-2. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf>.

⁹² Tamtéž.

4.2.2 Systém investičních pobídek

Velmi zajímavé pobídky pro investory poskytují například investice do rozvojových programů jihovýchodních regionů Turecka, jedná se např. o nižší ceny pozemků, elektřiny, o pobídky daňového charakteru atd. Vstup zahraničního kapitálu do Turecka býval vždy spojen s velkými byrokratickými překážkami, které se však nyní turecká vláda snaží postupně odstraňovat a stimulovat příliv zahraničního kapitálu i touto cestou. Systém pobídek platí stejně pro zahraniční i domácí investory.

V dubnu 2012 byl představen nový systém vládních pobídek, který byl přijat od 15. června 2012.⁹³ Jeho cílem je mj. generovat příliv FDI do země a napomoci vyrovnávání rozdílů mezi ekonomickým potenciálem jednotlivých regionů země. Tento incentivní balík je sice založen na stimulačním paketu vládních pobídek z r. 2009, definuje však některé nové instrumenty. Zahrnuje také tzv. strategii „Input Supply Strategy – ISS“, jejíž podstatou je snaha o substituci komodit vysoce závislých na importu.⁹⁴ Existují čtyři pilíře vládního systému investičních pobídek, které využívají různé implementační nástroje. Jejich přehled je uveden v tabulce 6.

V rámci nového programu investičních pobídek byly všechny provincie v Turecku rozděleny do šesti regionů, a to podle úrovně hospodářského a sociálního rozvoje. Mapa regionů je vidět na obrázku 5. Region 1 je přitom definován jako nejvíce rozvinutý, Region 6 jako nejméně rozvinutý.⁹⁵ V příloze B je uvedena tabulka provincií, které jsou zařazeny do jednotlivých regionů.

⁹³ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Investment Incentives* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentives.gov.tr/index.cfm?sayfa=9B5670C6-DCC9-F2CC-0CBD03E1677F96AF..>

⁹⁴ ZAFER ÇAĞLAYAN. Turkey's Vibrant Export Trends. *Turkish Policy Quarterly* [online]. 2011, roč. 10, č. 3, s. 27-33 [vid. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/Zafer%20Caglayan.pdf..>

⁹⁵ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Regional Incentive Investment* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentives.gov.tr/haritasi/Ingilizce/Tesvik27Aral%C4%B1k2012.swf>.

I. Obecné investice

Obecné investice, tedy investice převyšující minimální investiční hranici 1 mil. TL pro Regiony 1 a 2 a 500 tis. TL pro regiony ostatní, mohou nejen profitovat z možnosti celního osvobození, ale lze na ně rovněž uplatnit redukci odvodů DPH.⁹⁶

II. Regionální investice

Systém regionálních investičních pobídek je relativně komplikovaný a vychází z již zmíněného rozdělení tureckých provincií do regionů. Podpora v jednotlivých provinciích je poskytována podle různých sazeb a podmínek v závislosti na úrovni rozvoje jednotlivých provincií a regionů. Nejvýhodnější sazby a podmínky jsou nabízeny pro Region 6, postupně méně příznivé jsou pak pro Regiony 5, 4, 3, 2 a 1.⁹⁷

Státní pobídky nejsou limitovány pouze novými investicemi a místem realizace, ale mohou být aplikovány i na stávající podnikatelské aktivity subjektu, oprávněného regionální investiční pobídky čerpat. Pokud investor realizuje svůj investiční záměr v méně rozvinuté provincii (např. Mardin v Regionu 6), bude daňové zvýhodnění poskytováno i jeho ostatním investičním projektům ve více rozvinutých provinciích, s výjimkou investic v Regionech 1.

V rámci II. pilíře jsou identifikovány prioritní sektory, kterými jsou investice do důlního průmyslu a obranného průmyslu, železniční a námořní dopravy, certifikačních center pro letecký a obranný sektor, investice v turistice zahrnující kulturní rozměr, investice do vzdělávacích programů ve školství a dále investice do medicínských technologií

⁹⁶ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: General Investments* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=71130882-F77C-CB24-53EB93B602AAFA8C>.

⁹⁷ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Regional Investments* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=DC40C31B-0E43-1F75-9FC732330E75675A>.

převyšující hranici 20 mil. TL. Investice zahrnující tyto prioritní sektory budou profitovat z vládních pobídek Regionu 5, nehledě na jejich reálnou alokaci v Regionech 2, 3 a 4. Mimořádné postavení v systému regionálních vládních pobídek zaujímá těžba lignitu a železné rudy, neboť bez ohledu na region, ve kterém bude investice spojená s těžbou těchto komodit realizována, investor získá speciální vládní pobídku.⁹⁸

III. Rozsáhlé investice

Stejně jako původní balík z roku 2009, je i nové schéma vládních pobídek zaměřeno na akvizici rozsáhlých investic, jejichž cílem je nejen podpořit konkurenceschopnost Turecka na globálních trzích, ale také výzkum a vývoj nových technologií.

Tabulka 7: Minimální hranice rozsáhlých investic podle sektorů

Rozsáhlé investice podle sektorů	Minimální objem investice (v mil. TL)	
	Původní částka	Nová částka
Chemický průmysl	1000	200
Rafinérské produkty	1000	1000
Tranzitní produktovody	50	50
Investice v automobilovém sektoru	250	200
Výroba lokomotiv a kolejových vozidel	50	50
Výstavba přístavů	250	200
Sektor elektrotechnický	1000	50
Zdravotnické a medicínské nástroje a přístroje	50	50
Farmaceutický sektor	100	50
Letecký průmysl	50	50
Strojírenská produkce	50	50
Těžební sektor – investice do těžby a zpracování surovin	50	50

Zdroj: REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Large Scale Investment* [online]. [vid. 2014-06-22]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E11A9882-D28A-B75B-0D7449C4136258A6>. Vlastní.

⁹⁸ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Priority Investments* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E14E36CF-BFF1-9729-EDA74DC7037A15CF>.

Vybrané sektory zůstávají nezměněny, avšak minimální hranice, která definuje investici jako „rozsáhlou“, byla ve většině sektorů snížena. Přehled původních a nových částek pro rozsáhlé investice je uveden v tabulce 7.⁹⁹

Jedním ze základních nástrojů vládních pobídek ve druhé a třetí pilíři jsou nižší sazby korporátní daně, které lze aplikovat jak na regionální tak i na rozsáhlé investice. Základní sazba korporátní daně v Turecku činí 20 %, konkrétní snížení sazby korporátní daně představuje 50 % v Regionu 1, 55 % v Regionu 2, 60 % v Regionu 3, 70 % v Regionu 4, 80 % v Regionu 5 a 90 % v Regionu 6. Vládní incentivní balík dále zvýhodňuje investice realizované v rámci druhého a třetího pilíře před 31. prosince 2013. Podrobnější údaje jsou uvedeny v tabulce 8.

Tabulka 8: Investiční příspěvek u regionálních a rozsáhlých investic

Region	Výše „investičního příspěvku“ (v %)			
	Regionální investice		Rozsáhlé investice	
	do konce roku 2013	od začátku roku 2014	do konce roku 2013	od začátku roku 2014
1	15	10	25	20
2	20	15	30	25
3	25	20	35	30
4	30	25	40	35
5	40	30	50	40
6	50	35	60	45

Zdroj: REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Incentives Instruments* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=9B5D03B5-AC76-CF73-44D546D605AA5E1C>. Vlastní.

Regionální a rozsáhlé investice jsou rovněž zvýhodněny snížením sazby odvodů sociálního pojištění za zaměstnance, a to dle pravidel, uvedených v tabulce 9. Dalším nástrojem vládní pomoci v rámci investic spadajících pod II. a III. pilíř bude dorovnání úroků z poskytnutých úvěrů, které je uvedeno v tabulce 10.

⁹⁹ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Large Scale Investments* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E11A9882-D28A-B75B-0D7449C4136258A6>.

Tabulka 9: Snižování sazby odvodů u regionálních a rozsáhlých investic

Region	Snižovaná sazba odvodů sociálního pojištění (v letech)		Maximální výše podpory (v % z výše investice)	
	do konce roku 2013	od začátku roku 2014	Regionální investice	Rozsáhlé investice
1	2	-	10	3
2	3	-	15	5
3	5	3	20	8
4	6	5	25	10
5	7	6	35	11
6	10	7	50	15

Zdroj: REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Incentives Instruments* [online]. [vid. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=9B5D03B5-AC76-CF73-44D546D605AA5E1C>. Vlastní.

Tabulka 10: Dorovnání úroků investic v pilíři II a III

Region	Dorovnání úroků (v procentních bodech)		
	Úvěry v TL	Úvěry v cizích měnách	Maximální hranice
I	-	-	-
II	-	-	-
III	3	1	500 000 TL
IV	4	1	600 000 TL
V	5	2	700 000 TL
VI	7	2	900 000 TL

Zdroj: REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Incentives Instruments* [online]. [vid. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=9B5D03B5-AC76-CF73-44D546D605AA5E1C>. Vlastní.

IV. Strategické investice

Strategické investice jsou nejdůležitější novinkou nového systému vládních pobídek. Jsou definovány jako investice, které mají přímý dopad na snížení importní závislosti turecké ekonomiky a podporující technologický rozvoj a produkci zboží s vyšší přidanou hodnotou. Konkrétní „strategické“ sektory budou určovány jednak v důsledku ad hoc posouzení relevantními autoritami, jednak podle předem stanovených zásadních kritérií:

- minimální výše investice je 50 mil. TL,
- jde o investici do produkce, kde je importní závislost vyšší než 50 %,
- výše ročního objemu importu překročila v předešlém roce 50 mil. USD (nevztahuje se na komodity, kde neexistuje lokální produkce),

- jde o produkci vytvářející minimálně 40 % přidané hodnoty.¹⁰⁰

Významnou předností strategických investic je, že všechny obdrží stejnou výši podpory bez ohledu na region, ve kterém jsou alokovány. Kromě snížení odvodů DPH a osvobození od cla jsou strategické investice předmětem podpory, resp. snížených odvodů z titulu sociálního pojištění po dobu 7 let a v Regionu 6 po dobu 10 let. Investoři, kteří strategické investice realizují, pak mohou využít 90% snížení korporátní daně, a to do výše 50 % původní investice. Tento model je u ostatních pilířů použit pouze pro Regiony 6. Pokud strategické investice převyšují hranici 500 mil. TL, jsou investoři oprávněni k plné refundaci DPH uhrazeného za stavební a konstrukční práce. U tohoto typu investic stát nabízí nejen alokaci pozemků zdarma, ale také dorovnání zaplacených úroků z poskytnutých úvěrů investorovi, a to až do výše 50 mil. TL. Celková takto poskytnutá pomoc přitom nesmí překročit hranici 5 % celkové investice. Energetický sektor není do IV. pilíře zahrnut jako celek, jeho součástí je pouze výroba elektrické energie.

4.2.3 Rizika investování

Turecko je zcela nepochybně zemí, na jejíž stabilitě a bezpečnosti mají zájem nejen domácí entity, ale také vlivná vojenská a ekonomická uskupení a světové velmoci. V kombinaci s poměrně liberálním systémem v ekonomické oblasti jsou tak vytvářeny určité záruky pro investice do různých oblastí podnikání. Nelze však popřít, že turecká ekonomika víceméně pravidelně prochází poměrně závažnými krizemi. Negativním faktorem je rovněž často se měnící legislativa, která v některých případech představuje nové zákony s kontraproduktivními doplňky. Jejich odstranění či modifikace jsou pak časově značně náročné a mohou investorům komplikovat situaci. Při podnikání v Turecku

¹⁰⁰ REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Strategic Investment* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E1CAC943-B145-482D-F8C81F86E86993A6>.

je proto na místě věnovat větší pozornost právním aspektům podnikání, než by vyžadovala obdobná investice např. v členském státě EU.¹⁰¹

Určitým důvodem k obavám je také nestabilní politická situace některých zemí, sousedících s Tureckem, např. Sýrie či Egypta. Vývoj v těchto zemích je poměrně těžko předvídatelný a závisí na mnoha okolnostech. Největší riziko z pohledu investorů však zřejmě představuje narušení stability politického a ekonomického vývoje Turecka, způsobené vleklými problémy posledních let. Naději na ukončení krize a nastolení tolik potřebné stability dávají výsledky voleb, které proběhly v létě 2014. Podle dosavadních reakcí investorů se zdá, že lze doufat v opětovné obnovení jejich důvěry a zájmu o investování do turecké ekonomiky.

¹⁰¹ INVESTMENT GUIDE. *Invest in Turkey* [online]. Istanbul, 2010 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/Pages/10Reasons.aspx>.

5. Přímé zahraniční investice v Turecku

Turecká vláda si plně uvědomuje význam přímých zahraničních investic pro tureckou ekonomiku a vidí v nich jeden z hlavních faktorů hospodářského rozvoje své země.¹⁰² Proto se intenzivně snaží zlepšovat investiční prostředí pomocí zavádění potřebných reforem a nových právních předpisů, jak již bylo blíže specifikováno v předcházejících kapitolách. Za účelem zlepšení investičního klimatu podniká turecká vláda rovněž různé kroky ve spolupráci se soukromým sektorem.

Pro podporu přímých zahraničních investic je však zcela nezbytná také politická, právní a finanční stabilita. Vnitřní politické konflikty posledních let pochopitelně narušily důvěru zahraničních investorů a měly na příliv FDI negativní dopad. Přesto se však ekonomičtí experti většinou shodují na tom, že z globálního pohledu zůstává Turecko i nadále značně atraktivním cílem pro přímé zahraniční investice.

5.1 Vývoj FDI v Turecku v letech 2002 – 2013

Celkové přímé zahraniční investice sestávají z investic do vlastního kapitálu, mezipodnikových půjček a investic do nemovitého majetku. Investice do vlastního kapitálu, které jsou nejvýznamnější složkou celkových FDI, se skládají ze samotných zahraničních investičních přílivů a z likvidačních zůstatků. Jinak řečeno, výsledkem odečtení likvidačních zůstatků od investic do vlastního kapitálu jsou hodnoty čistých přílivů FDI, které jsou dále používány pro analýzu odvětvové a teritoriální struktury.¹⁰³

¹⁰² TAŞPINAR, N. *Foreign Direct Investment, Domestic Savings and Economic Growth: The Case of Turkey* [online]. Gazimağusa: Eastern Mediterranean University, 2011 [vid. 2014-08-03]. Dostupné z: <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/142/1/taspinar.pdf>.

¹⁰³ CBRT. *Statistics Department: Methodology* [online]. The Central Bank of the Republic of Turkey, 2014 [vid. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/932be9ac-d4da-4d11-90f2-5866e091ef49/bopmet.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=932be9ac-d4da-4d11-90f2-5866e091ef49>.

Vývoj celkových FDI je patrný z tabulek 11 a 12. V letech 2002 – 2013 dosáhly celkové výše 137 542 mil. USD, což znamenalo průměrnou roční hodnotu 11 462 mil. USD. Svého maxima dosáhly v roce 2007, kdy činily 22 047 mil. USD, a od té doby byl jejich vývoj značně kolísavý. Meziroční vývoj FDI je zřejmý z vypočtených absolutních diferencí a koeficientů růstu, které udávají absolutní, resp. relativní meziroční změny FDI v jednotlivých letech.

Grafické znázornění vývoje celkových FDI ve sledovaném období ukazuje obrázek 5. Průměrná absolutní difference v letech 2002 – 2013 činila 1 071,3 mil. USD, průměrný koeficient růstu byl 1,252. Jinak řečeno, celkové přímé zahraniční investice se ve sledovaném období zvyšovaly v průměru o 1 071,3 mil. USD, tedy o 25,2 % ročně.

Tabulka 11: Vývoj celkových FDI v letech 2002 – 2007

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Celkové FDI (v mil. USD)	1 082	1 702	2 785	10 031	20 185	22 047
Absolutní difference (v mil. USD)	.	620	1 083	7 246	10 154	1 862
Koeficient růstu	.	1,573	1,636	3,602	2,012	1,092

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

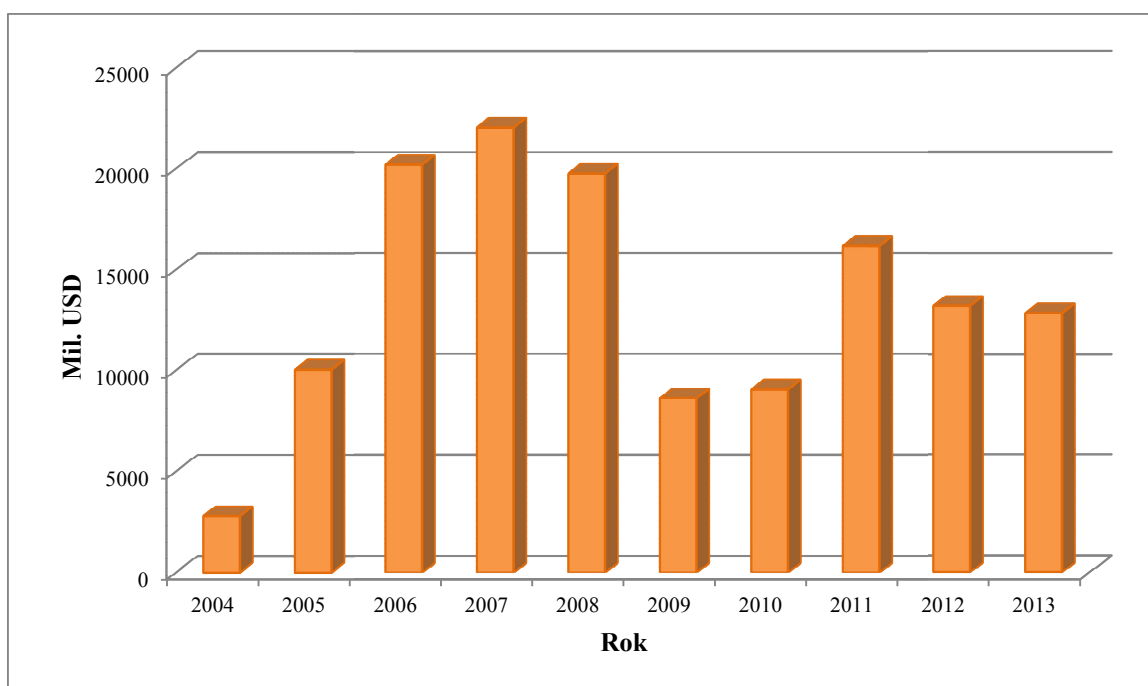
Tabulka 12: Vývoj celkových FDI v letech 2008 – 2013

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkové FDI (v mil. USD)	19 762	8 629	9 058	16 171	13 224	12 866
Absolutní difference (v mil. USD)	-2 285	-11 133	429	7 113	-2 947	-358
Koeficient růstu	0,896	0,437	1,050	1,785	0,818	0,973

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Zatímco ještě v roce 2002 činily celkové přímé zahraniční investice v Turecké republice pouze 1 082 mil. USD, po zahájení přístupových rozhovorů EU s Tureckem v roce 2005 byl zaznamenán postupný nárůst zájmu zahraničních investorů. Silný příliv těchto investic byl přitom doprovázen převodem vyspělých technologií a know-how, což představovalo pro tureckou ekonomiku velmi pozitivní faktor.

V souvislosti s finanční a ekonomickou krizí došlo k výraznému poklesu FDI v roce 2009, avšak v následujících dvou letech se FDI opět zvyšovaly, a to až na 16 171 mil. USD v roce 2011. Roky 2012 a 2013 byly naopak ve znamení poklesu hodnoty přímých zahraničních investic, především v souvislosti s politickou a finanční nestabilitou v Turecku. Meziroční pokles FDI v roce 2012 byl velmi výrazný a činil 18,2 %, avšak v roce 2013 to bylo již pouze 2,7 %. Ačkoli pro stanovení trendu vývoje FDI po roce 2011 je dosavadní časová řada příliš krátká, zpomalení tempa poklesu FDI lze nepochybně považovat za pozitivní faktor.

Obrázek 6: Vývoj celkových FDI v letech 2002 – 2013

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

5.2 Struktura přímých zahraničních investic v Turecku

Tato analýza je zaměřena jednak na strukturu FDI podle jednotlivých sektorů hospodářství, jednak na strukturu podle zemí, ze kterých investice pocházejí. Jak odvětvová, tak i teritoriální struktura přitom vychází z čistých přílivů FDI v letech 2002 – 2013, které ukazují tabulky 13 a 14. Graficky je vývoj tohoto ukazatele zachycen na obrázku 7.

Celková hodnota čistých přílivů přímých zahraničních investic v letech 2002 – 2013 činila 112 179 mil. USD, což v průměru znamenalo 9 348,25 mil. USD ročně. Svého maxima dosáhl sledovaný ukazatel v roce 2007, a to 19 137 mil. USD. Meziroční vývoj přílivů FDI je zřejmý z vypočtených absolutních diferencí a koeficientů růstu, které udávají absolutní, resp. relativní meziroční změny FDI v jednotlivých letech. Průměrná absolutní diference v letech 2002 – 2013 činila 879,5 mil. USD, průměrný koeficient růstu byl 1,3. Jinak řečeno, čisté přílivy FDI se ve sledovaném období zvyšovaly v průměru o 879,5 mil. USD, tj. o 30,0 % ročně.

Tabulka 13: Čisté přílivy FDI v letech 2002 – 2007

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Čisté přílivy FDI (v mil. USD)	571	696	1 190	8 535	17 639	19 137
Absolutní diference (v mil. USD)	.	125	494	7 345	9 104	1 498
Koeficient růstu	.	1,219	1,710	7,172	2,067	1,085

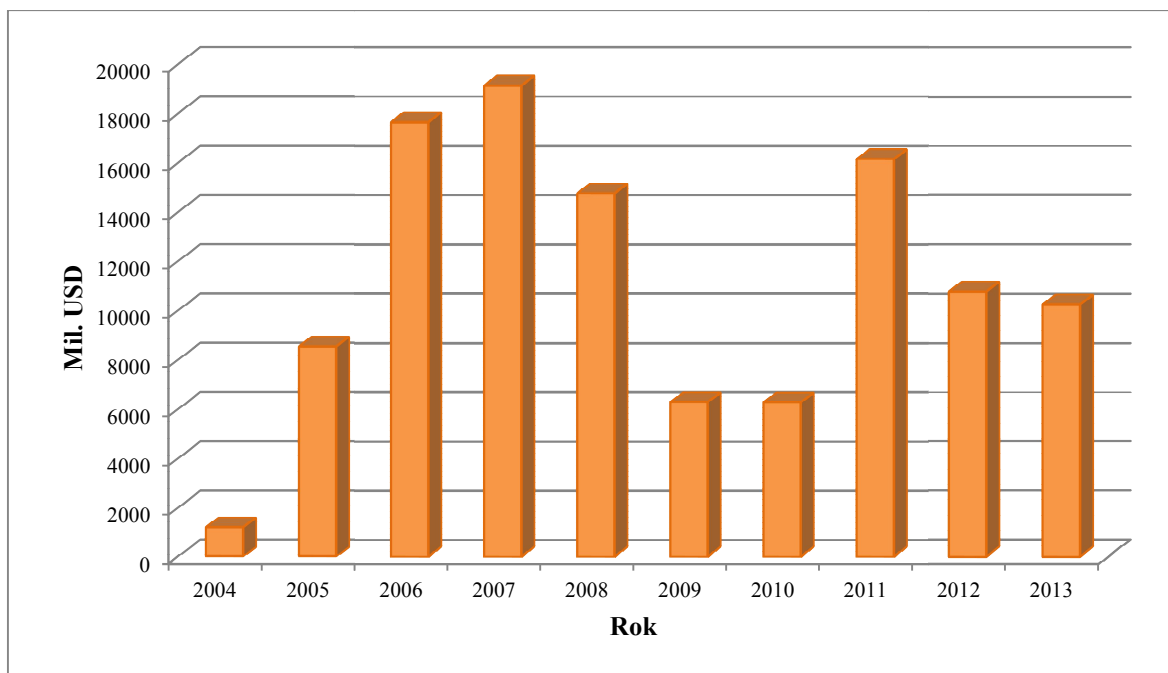
Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Tabulka 14: Čisté přílivy FDI v letech 2008 – 2013

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Čisté přílivy FDI (v mil. USD)	14 748	6 266	6 256	16 136	10 759	10 246
Absolutní diference (v mil. USD)	-4 389	-8 482	-10	9 880	-5 377	-513
Koeficient růstu (v %)	0,771	0,425	0,998	2,579	0,667	0,952

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Celková hodnota čistých přílivů přímých zahraničních investic v letech 2002 – 2013 činila 112 179 mil. USD, což v průměru znamenalo 9 348,25 mil. USD ročně. Svého maxima dosáhl sledovaný ukazatel v roce 2007, a to 19 137 mil. USD. Meziroční vývoj přílivů FDI je zřejmý z vypočtených absolutních diferencí a koeficientů růstu, které udávají absolutní, resp. relativní meziroční změny FDI v jednotlivých letech. Průměrná absolutní diference v letech 2002 – 2013 činila 879,5 mil. USD, průměrný koeficient růstu byl 1,3. Jinak řečeno, čisté přílivy FDI se ve sledovaném období zvyšovaly v průměru o 879,5 mil. USD, tj. o 30,0 % ročně.

Obrázek 7: Čisté přílivy FDI v letech 2002 – 2013

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statistics/Data>. Vlastní.

5.2.1 Odvětvová struktura FDI

Tabulka 15 ukazuje vývoj FDI ve vybraných sektorech, přičemž z důvodu lepší srovnatelnosti a zvýšení vypovídací schopnosti dat byly vypočteny průměrné hodnoty FDI za období let 2002 – 2005, 2006 – 2011 a 2002 – 2013. Poslední dva roky, tedy 2012 a 2013, jsou vzhledem ke své aktuálnosti uvedeny samostatně. Výběr sektorů byl proveden nejen na základě velikosti přílivu FDI, ale rovněž vzhledem k významu a perspektivnosti daných sektorů v rámci tureckého hospodářství. Struktura FDI v Turecku v roce 2013 podle vybraných sektorů je znázorněna na obrázku 8.

Největší příliv přímých zahraničních investic za období let 2012 – 2013 zaznamenal sektor peněžnictví a pojišťovnictví, kde průměrná roční hodnota FDI činila 3,6 mld. USD. V roce 2013 přitom tento sektor obdržel 3,8 mld. USD, což znamenalo meziroční nárůst o 81,8 %. Podíl sektoru peněžnictví a pojišťovnictví na celkových FDI v roce 2013 představoval 37,0 % a vzhledem k předešlému roku tak vzrostl o 17,6 procentního bodu. Ve zpracovatelském průmyslu činily ve sledovaném období průměrné roční FDI 2,0 mld. USD, přičemž hodnota 2,2 mld. USD v roce 2013 znamenala meziroční snížení o 49,4 %.

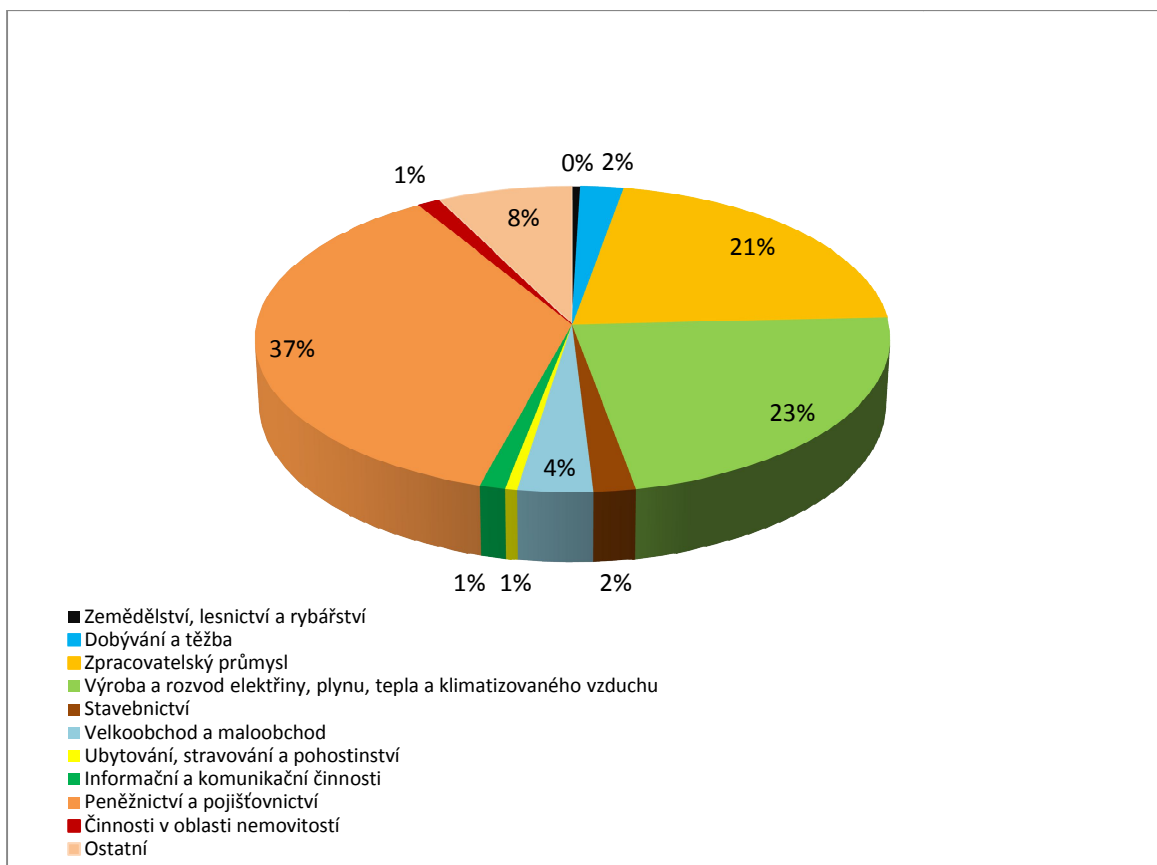
V tomto odvětví byla zaznamenána maximální hodnota FDI za rok 2012, která činila 4,3 mld. USD. V roce 2013 se zpracovatelský průmysl na celkových FDI podílel 21,5 %.

Tabulka 15: Struktura FDI v letech 2002 – 2013 podle vybraných sektorů

Sektor	FDI (v mil. USD) v období				
	Průměr let 2002 – 2005	Průměr let 2006 – 2011	2012	2013 ^p	Průměr let 2002 – 2013
Celkem	2 748	13 364	10 759	10 246	9 348
Z toho:					
Zemědělství, lesnictví a rybářství	2	36	43	49	27
Dobývání a těžba	33	163	213	240	130
Zpracovatelský průmysl	379	2 661	4 342	2 199	2 002
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	55	1 843	924	2 335	1 211
Stavebnictví	23	277	1 428	200	282
Velkoobchod a maloobchod	91	719	221	357	438
Ubytování, stravování a pohostinství	10	62	16	57	40
Informační a komunikační činnosti	999	1 195	133	122	952
Peněžnictví a pojišťovnictví	1 072	5 521	2 084	3 789	3 607
Činnosti v oblasti nemovitostí	54	289	176	130	188

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Velmi významným sektorem z hlediska FDI je sektor energetiky. Je nesporné, že v celosvětovém měřítku patří Turecko mezi nejrychleji rostoucí energetické trhy a turecká energetika se řadí mezi investičně nejzajímavější. Turecko je přitom silně závislé na dovozu primárních energetických surovin, tedy ropy, plynu a černého uhlí. V roce 2013 představovaly FDI do tohoto sektoru 2,3 mld. USD, což bylo o 152,7 % více než v roce předešlém. V letech 2002 – 2013 tento sektor obdržel v průměru 1,2 mld. USD ročně. Podíl na celkových FDI v roce 2013 činil 22,8 %, což bylo o 14,2 procentního bodu více než v roce 2012.

Obrázek 8: Struktura FDI v roce 2013 podle vybraných sektorů

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Relativně vysoký průměr ročních FDI je patrný rovněž v sektoru informačních a komunikačních činností, a to 952 mil. USD. V tomto sektoru jsou však velmi výrazné meziroční výkyvy, největší roční průměr byl zaznamenán v letech 2006 – 2011, kdy činil 1,2 mld. USD. Naproti tomu v posledních dvou sledovaných letech byla hodnota FDI značně nízká.

Z údajů v tabulce 15 je zřejmé, že existuje i celá řada sektorů s velmi nízkou úrovní FDI. Nejhorší situace je v sektoru zemědělském, kde byla ve zkoumaném období průměrná roční výše FDI zcela zanedbatelná a ani v posledních dvou letech nebyl zaznamenán výraznější nárůst. Vzhledem k tomu, že turecké zemědělství je značně zaostalé, investice do něj jsou považovány za problematické a do velké míry nejisté.

Velmi nízké jsou i FDI do sektoru ubytování, stravování a pohostinství, jejichž roční průměr ve sledovaných letech představoval pouze 40 mil. USD. V tomto sektoru lze

přítom vzhledem k rozvoji turistického průmyslu v Turecku předpokládat z hlediska budoucího vývoje značné rezervy. Překvapivě nízké hodnoty přílivu FDI jsou patrné i ve stavebnictví, které přitom patří k velmi prosperujícím odvětvím tureckého hospodářství. Roční průměr FDI ve sledovaných letech dosáhl pouze 282 mil. USD, přičemž tato hodnota je do značné míry ovlivněna mimořádnou výší FDI v roce 2012 (1,4 mld. USD).

5.2.2 Struktura FDI podle teritoria jejich původu

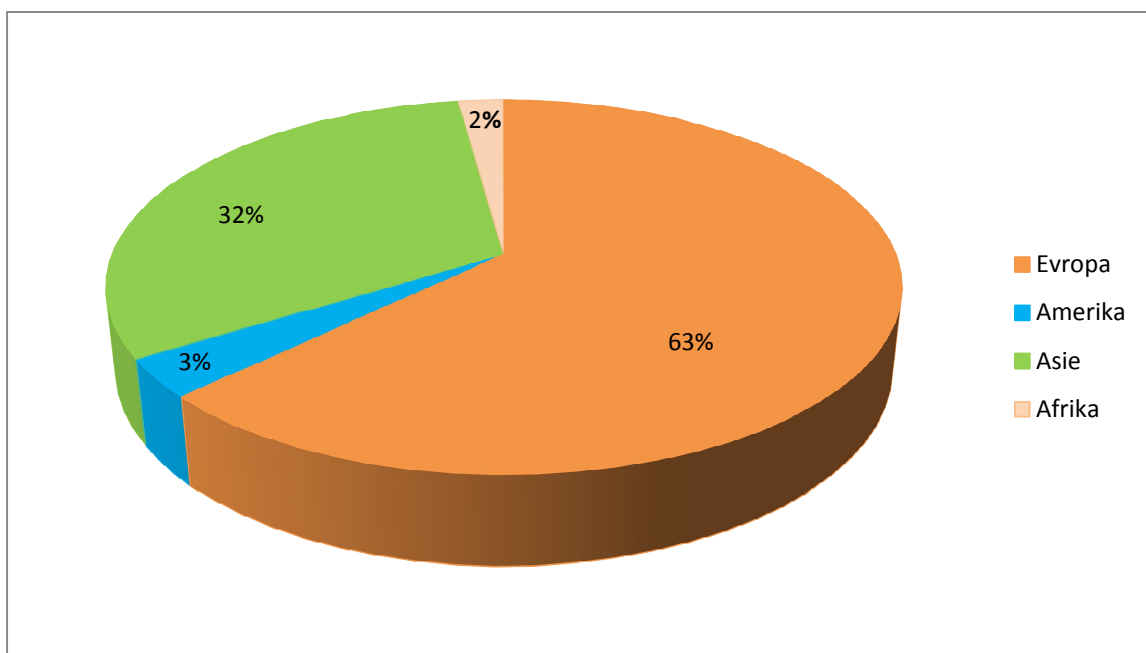
Vzhledem k tomu, že pořadí investorů podle velikosti FDI se ve sledovaných letech ukázalo jako značně proměnlivé, byly opět vypočteny průměrné hodnoty FDI za období let 2002 – 2005, 2006 – 2011 a 2002 – 2013, které jsou uvedeny v tabulce 16. Právě průměrné hodnoty umožňují snadnější srovnávání a napomáhají globálnějšímu pohledu na zkoumanou problematiku. Data za poslední dva roky, tedy 2012 a 2013, jsou uvedena samostatně. Tabulka 16 uvádí pouze vybrané státy, přičemž kritériem pro výběr nebyla pouze velikost FDI, ale rovněž zajímavost investora např. z pohledu geografické polohy a dalších faktorů. Struktura FDI v Turecku v roce 2013 podle jednotlivých kontinentů je znázorněna na obrázku 9, struktura podle vybraných evropských zemí na obrázku 10.

Je nepochybné, že největšími investory do turecké ekonomiky jsou dlouhodobě evropské země, především pak země Evropské unie. V roce 2013 činil příliv FDI od investorů z Evropy celkem 6,44 mld. USD, což bylo vzhledem k předešlému roku o 18,7 % méně. V porovnání s výchozím rokem sledovaného období, tedy rokem 2002, se však FDI evropských zemí do turecké ekonomiky zvýšily o 1 276,3 %, tedy téměř třináctkrát. V roce 2013 přitom představovaly FDI z Evropy 62,9 % celkového přílivu přímých zahraničních investic v Turecku. Asie se na celkových FDI v Turecku v roce 2013 podílela 31,6 %, Amerika pak pouze 3,3 %. Na Afriku a ostatní, jinam nezařazené oblasti, připadají 2,2 %.

Tabulka 16: Struktura FDI v letech 2002 – 2013 podle kontinentů a vybraných zemí původu

Kontinent/stát	FDI (v mil. USD) v období				
	Průměr let 2002 – 2005	Průměr let 2006 – 2011	2012	2013 ^p	Průměr let 2002 – 2013
Svět celkem	2 748	13 364	10 759	10 246	9 348
Evropa celkem	2 182	10 282	7 925	6 441	7 065
z toho: Belgie	294	1 018	39	60	615
Česká republika	0	171	41	0	138
Francie	571	621	86	222	526
Lucembursko	17310	893	1 186	591	573
Nizozemsko	269	2 414	1 381	1 002	1 495
Rakousko	5	1 181	1 519	659	773
Rusko	401	160	11	871	287
Řecko	18	1 089	58	58	560
Španělsko	25	679	193	531	406
Velká Británie	110	694	2 044	297	579
Amerika celkem	72	1 478	491	343	833
z toho: USA	45	1 319	439	326	738
Asie celkem	487	1 556	2 337	3 238	1 405
Ázerbájdžán	2	229	338	796	210
Japonsko	40	99	106	493	113
Afrika celkem	1	18	0	221	28
Ostatní	7	30	6	3	182

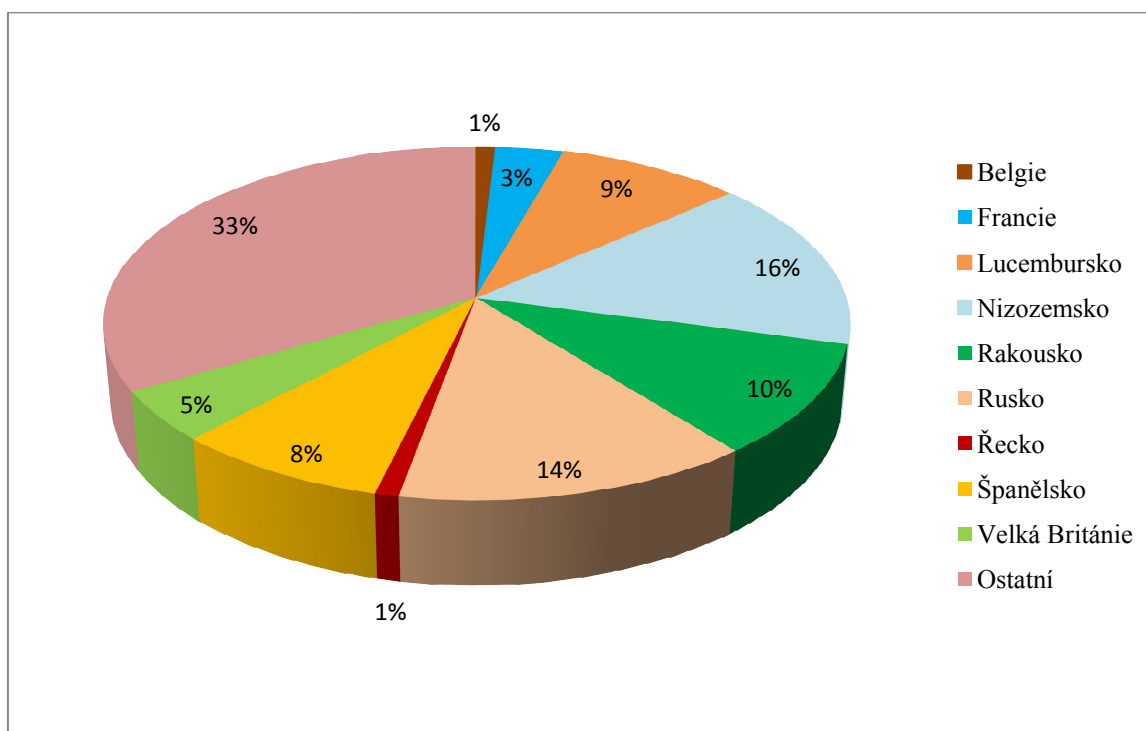
Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Obrázek 9: Struktura FDI v roce 2013 podle kontinentů

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Největším evropským investorem bylo v roce 2013 Německo (1,9 mld. USD), na dalších místech pak figurovalo Holandsko, Rusko, Rakousko a Španělsko. Oproti roku předešlému bylo pořadí pěti největších investorů značně odlišné. V roce 2012 byla největším investorem Velká Británie (2,04 mld. USD), na dalších místech pak bylo Rakousko, Holandsko, Lucembursko a Německo.

Obrázek 10: Struktura FDI v roce 2013 podle vybraných evropských zemí

Zdroj: CBRT. *Statistics Department* [online]. 2014 [vid. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+EN/TCMB+EN/Main+Menu/STATISTICS/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/Data>. Vlastní.

Podle průměrné roční výše FDI za celé zkoumané období zaujímá první místo v žebříčku investorů Nizozemsko (1,5 mld. USD), následované Rakouskem (0,77 mld. USD), Německem a Belgií (0,62 mld. USD) a Velkou Británií (0,58 mld. USD). Podobnou průměrnou výši FDI jako Velká Británie mělo ve sledovaných letech i Lucembursko a Řecko. Z tabulky 13 je rovněž zřejmé, že pro investory z České republiky prozatím nejsou přímé zahraniční investice do turecké ekonomiky příliš zajímavou formou investování.

5.2.3 FDI do nemovitého majetku

Jak již bylo uvedeno, investice do nemovitého majetku představují v Turecku významnou složku celkových přímých zahraničních investic. Vzhledem ke svému stávajícímu potenciálu nabízí Turecko pro investory v oblasti nemovitostí skvělé příležitosti. K silným stránkám patří samozřejmě výhodná geografická poloha Turecka, rozsáhlá obnova a rozvoj měst, velká kapacita a potenciál ve stavebnictví a relativní snadnost podnikání.

Turecká vláda si plně uvědomuje přínos FDI do nemovitého majetku pro tureckou ekonomiku a snaží se pozici Turecka jako atraktivního cíle pro potenciální investice do nemovitostí posilovat. V roce 2012 proto schválila návrh zákona, který odstranil podmínku recipacity a zmírnil omezení prodeje nemovitostí zahraničním občanům a podnikům. Pracuje se rovněž na prodloužení doby trvání turistických víz a snížení byrokracie při poskytování povolení k pobytu cizinců.

Podmínky na trhu tureckých realit jsou příznivé nejen pro velké investory, ale díky výše zmíněným zákonným úpravám o recipacitě se trh s nemovitostmi v Turecku otevřel i pro jednotlivce. Proces pořízení nemovitosti v Turecku je relativně snadný, neboť je k němu zapotřebí pouze minimum formalit. Nabytí nemovitosti do osobního vlastnictví může proběhnout za 2 – 3 měsíce, což zvyšuje atraktivitu nákupu. Pro některé zahraniční majitele představuje pořízení nemovitostí v Turecku alternativní formu důchodového zabezpečení. Nejčastějšími cíli investorů jsou přitom velká města jako Istanbul či Ankara a rovněž města na turecké riviéře, např. Alanya, Bodrum, Kemer a další.¹⁰⁴

Podle slov prezidenta Federace realitních společností Turecka (TEMFED) nabízí Turecko zahraničním zákazníkům nejen výhodnou cenu nemovitosti, ale rovněž pověstnou tureckou pohostinnost, úspornější životní styl a cenově dostupnější nakupování v porovnání s jejich rodnými zeměmi. Mezi největší soukromé investory do tureckých realit Rusové, Britové,

¹⁰⁴ ALMONITOR. *Turkey Puls* [online]. 2014 [vid. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/04/arabs-buy-turkey-property.html>.

Němci, Norové, Dánové, Švédové, Belgičané, Holanďané a dále občané Kuvajtu a Saúdské Arábie.¹⁰⁵

Rozsáhlý průzkum, provedený renomovanou společností Ernst & Young¹⁰⁶ se zabývá posledními trendy v oblasti přímých zahraničních investic v Turecku a zjišťuje názory investorů na investiční klima a celkový potenciál Turecka. Průzkum byl navržen tak, aby pomohl nejen podnikům v jejich investičním rozhodování, ale aby byl rovněž nápomocen vládě k odstranění případných překážek budoucího růstu. Dvoustupňová metodologie, použitá při průzkumu, umožňuje analyzovat jak realitu v oblasti investování, tak i vnímání přímých zahraničních investic a očekávání, která se jich týkají. Výsledky průzkumu jsou založeny na názorech reprezentativního panelu mezinárodních a místních respondentů. Předmětem průzkumu byly mimo jiné rovněž investice do nemovitého majetku v Turecku a jejich perspektivy.

Podle výsledků tohoto průzkumu se Turecko umístilo na druhé příčce žebříčku nejatraktivnějších lokalit pro investice do nemovitostí. K největším výhodám Turecka patří podle respondentů strategická poloha na křižovatce Evropy, Asie a Blízkého východu a rozsáhlý domácí trh. Přesto, že v posledních letech se Turecko muselo potýkat s řadou politických a hospodářských problémů, jeho silné stránky stále přitahují řadu investorů, kteří nadále věří v budoucnost Turecka. Více než polovina respondentů v průzkumu navíc uvedla, že uvažuje o zřízení nových či rozvíjení svých stávajících aktivit v Turecku v průběhu následujícího roku.

¹⁰⁵ TEMFED. *Federation of All Real Estate Associations of Turkey* [online]. 2014 [vid. 2014-07-11]. Dostupné z: <http://www.temfed.org.tr/index.asp?varLang=E&bolum=1>.

¹⁰⁶ EY. *Ernst & Young's attractiveness survey: Turkey 2013* [online]. 2013 [vid. 2014-08-16]. Dostupné z: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turkey_attractiveness_survey_2013/\\$FILE/turkey_attractiveness_2013.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turkey_attractiveness_survey_2013/$FILE/turkey_attractiveness_2013.pdf).

5.3 FDI v Turecku z pohledu mezinárodního srovnání

Rozhodování investorů, zda směřovat své přímé zahraniční investice právě do turecké ekonomiky, ovlivňuje celá řada faktorů. Mezi ty nejvýznamnější patří politická a ekonomická situace Turecka a otázky s tím související, kterými se podrobně zabývá provedená PEST analýza (viz kapitolu 3) a dále investiční klima a jeho specifika (viz kapitolu 4). Nezbytnou součástí rozhodování potenciálních investorů je rovněž důkladná znalost vývoje přímých zahraničních investic v Turecku v předcházejících letech a analýza jejich struktury (viz kapitolu 5.1 a 5.2).

Neméně důležitým faktorem pro rozhodování investorů je však globální pohled na postavení Turecka jakožto cíle přímých zahraničních investic. V této kapitole je proto provedena analýza tureckých FDI v širším mezinárodním kontextu, která umožní posoudit umístění Turecka na žebříčku potenciálních kandidátů pro přímé zahraniční investice.

5.3.1 Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky

Vývoj celkových přílivů FDI v letech 2002 – 2013 do jednotlivých ekonomik podle stupně jejich rozvinutosti je patrný z tabulek 17 a 18.

Tabulka 17: Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v letech 2002 – 2007

Typ ekonomiky	FDI (v mil. USD) v roce					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Svět celkem	628 760	604 303	737 682	996 714	1 481 561	2 001 987
Rozvinuté ekonomiky	446 248	388 807	423 905	622 872	988 229	1 322 795
Rozvojové ekonomiky	172 323	197 459	284 619	341 428	432 869	591 161
Tranzitivní ekonomiky	10 189	18 037	29 158	32 414	60 463	88 031

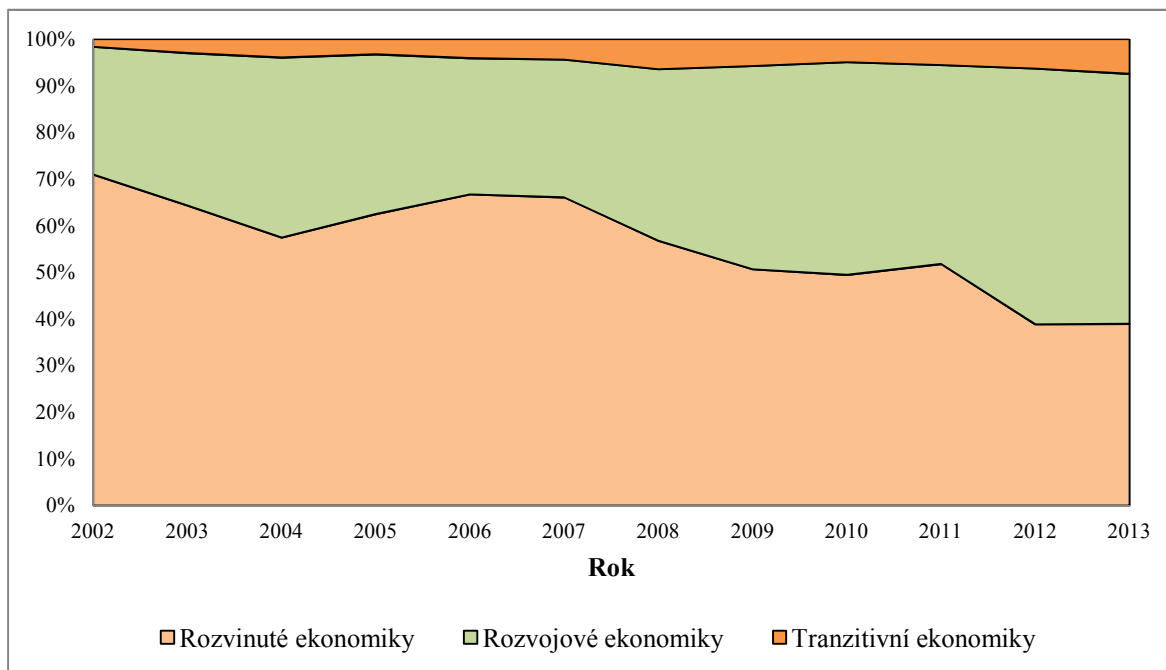
Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>.

Tabulka 18: Vývoj celkových FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v letech 2008 – 2013

Typ ekonomiky	FDI (v mil. USD) v roce					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Svět celkem	1 818 834	1 221 840	1 422 255	1 700 082	1 330 273	1 451 965
Rozvinuté ekonomiky	1 032 384	618 596	703 474	880 406	516 665	565 626
Rozvojové ekonomiky	668 758	532 580	648 208	724 840	729 449	778 372
Tranzitivní ekonomiky	117 692	70 664	70 573	94 836	84 159	107 967

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>.

Vývoj podílu jednotlivých typů ekonomik na světových FDI v období let 2002 – 2013 je uveden v tabulkách v příloze C. Grafické znázornění podílu rozvinutých, rozvojových a tranzitivních ekonomik na celkových světových FDI v letech 2002 – 2013 lze vidět na obrázku 11.

Obrázek 11: Podíl FDI podle stupně rozvinutosti ekonomiky v roce 2013

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

V roce 2013 činily přímé zahraniční investice do rozvinutých zemí 565 626 mil. USD, což představovalo 38,95 % celkové hodnoty světových FDI. Tento podíl se v meziročním srovnání změnil zcela nepatrně. Přímé zahraniční investice do rozvojových zemí, mezi něž

se řadí i Turecká republika, přitom činily 778 372 mil. USD, tedy 53,61 % celkových světových FDI. Jejich podíl tak zaznamenal ve srovnání s předešlým rokem pokles ve výši 1,22 procentního bodu.

Přímé zahraniční investice do ostatních zemí, označovaných jako tranzitivní ekonomiky, dosáhly v roce 2013 hodnoty 107 967 mil. USD, a jejich podíl na světových FDI tak činil 7,44 %. Oproti roku předcházejícímu to znamenalo nárůst podílu o 1,11 procentního bodu. Je zřejmé, že trend podílu FDI do rozvinutých ekonomik byl v letech 2002 – 2013, přičemž hodnota tohoto poklesu činila 32,02 procentního bodu. Jednalo se tedy o pokles velmi výrazný. Naproti tomu podíl FDI do rozvojových ekonomik se ve stejném období v globálu zvyšoval, během sledovaných dvanácti let činil jeho nárůst 26,2 procentního bodu. Rostoucí trend zaznamenal v letech 2002 – 2013 rovněž podíl FDI do přechodových ekonomik, který se zvýšil o 5,82 procentního bodu.

Podle World Investment Report 2014, který zveřejnila v červnu 2014 Konference OSN o obchodu a rozvoji (*United Nations Conference on Trade and Development*; UNCTAD), se v roce 2013 Turecko zařadilo v celosvětovém měřítku na 22. místo co do výše celkových přímých zahraničních investic, mezi rozvojovými zeměmi pak obsadilo místo jedenácté.¹⁰⁷ Mezi třinácti zeměmi západní Asie zůstává Turecká republika i nadále hlavním příjemcem FDI, stejně jako v předcházejících letech. V roce 2013 představovaly FDI do turecké ekonomiky 29,1 % celkových přímých zahraničních investic do zemí západní Asie, což znamenalo nárůst tohoto podílu oproti předešlému roku o 1,8 %.

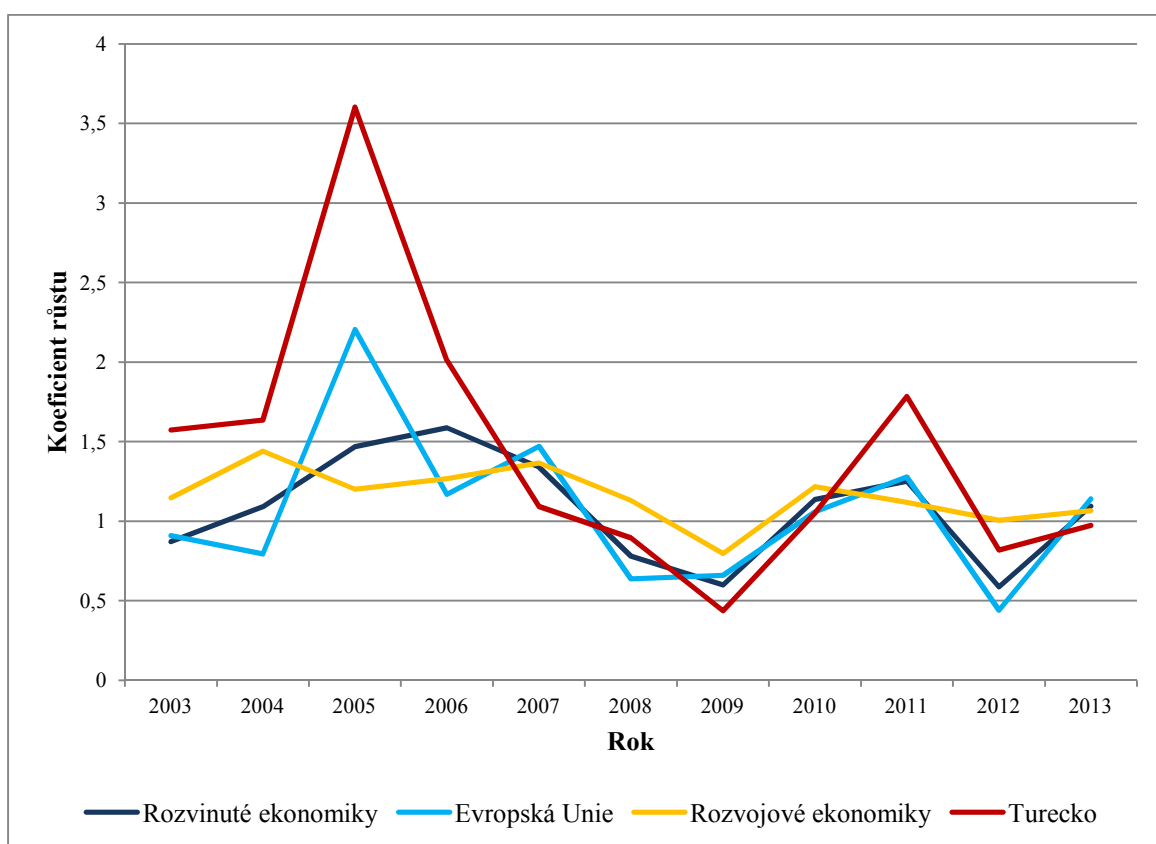
5.3.2 Mezinárodní srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013

Pro mezinárodní srovnávání vývoje FDI nejsou příliš vhodné absolutní ukazatele, vzhledem k tomu, že porovnávané celky jsou zcela odlišné co do velikosti. Velmi dobrým

¹⁰⁷ UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development, 2014 [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx.

indikátorem vývoje přímých zahraničních investic v různě rozsáhlých regionech však může být koeficient růstu, který vzhledem ke své relativní formě umožňuje i za této situace bezprostředně srovnávat tempo růstu, resp. poklesu přímých zahraničních investic.

Hodnoty koeficientů růstu ve sledových letech 2002 – 2013 za svět celkem, rozvinuté ekonomiky, Evropskou unii, rozvojové ekonomiky a Turecko jsou uvedeny v příloze C. Výše uvedené oblasti byly zvoleny jako významné vzhledem k zaměření této práce. Graficky je vývoj zkoumaných ukazatelů zachycen na obrázku 12.

Obrázek 12: Srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013 za rozvinuté ekonomiky, Evropskou unii, rozvojové ekonomiky a Turecko

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

Hodnoty průměrného koeficientu růstu, které uvádí tabulka 19, umožňují porovnat průměrné roční tempo růstu přímých zahraničních investic ve vybraných regionech za celé sledované období 2002 – 2013. Výsledky tohoto srovnání jsou velmi zajímavé.

Tabulka 19: Srovnání průměrných koeficientů růstu ve vybraných regionech v letech 2002 – 2013

Region	Svět celkem	Rozvinuté ekonomiky	Evropská unie	Rozvojové ekonomiky	Turecko
Průměrný koeficient růstu	1,079	1,022	0,978	1,147	1,252

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

Ze všech zkoumaných regionů byl nejvyšší průměrný koeficient růstu přímých zahraničních investic v letech 2002 – 2013 zaznamenán v Turecku, kde nárůst FDI činil v průměru 25,2 % ročně. V rozvojových ekonomikách, mezi které Turecko patří, přitom činila hodnota tohoto ukazatele pouze 1,147. Průměrné roční tempo růstu v rozvojových ekonomikách tak bylo v globálu o 10,5 % nižší než v Turecku.

Světové FDI se ve stejném období zvyšovaly průměrně o 7,9 % ročně, zatímco přímé zahraniční investice do rozvinutých ekonomik zaznamenaly průměrný roční nárůst pouze o 2,2 %. V zemích Evropské unie, které patří do rozvinutých ekonomik, činilo průměrné roční tempo růstu ve sledovaném období 0,978, což představovalo průměrný roční pokles o 2,2 %. Výše uvedené srovnání tedy zcela nepochybně hovoří ve prospěch Turecka, které svým tempem růstu předstihlo ve sledovaných letech 2002 – 2013 ostatní porovnávané regiony.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce je overení předpokladu, že Tureckou republiku lze považovat za vhodný cíl pro přímé zahraniční investice podniků, a to i přes řadu okolností, které stojí proti tomuto tvrzení. Pomocí PEST analýzy byly zhodnoceny politické, ekonomické, sociální a technologické faktory, ovlivňující každý podnik, vstupující na turecký trh formou přímých zahraničních investic. Dále byla provedena analýza vývoje i současného stavu přímých zahraničních investic v Turecku a rovněž analýza mezinárodního postavení Turecké republiky z pohledu zahraničních investorů.

Analýza politických faktorů prokázala, že právě politická situace významně ovlivňuje postoj zahraničních investorů a má nesporný dopad na jejich rozhodování. Očekávaný proces sbližování Turecka a EU zpočátku představoval pro investory příslib zhodnocování investovaných prostředků v řádech desítek procent ročně, jako tomu bylo předtím v případě středoevropských trhů. Vzhledem k účasti v celní unii s EU bylo Turecko v uplynulých letech cílem mnohých zahraničních přímých investic a neustále se zvětšujících objemů výměny zboží a služeb s evropskými zeměmi. Až do roku 2013 bylo Turecko považováno za jeden z nejzajímavějších rozvíjejících se trhů.

Po vypuknutí politických nepokojů v roce 2013 však politická a finanční nestabilita negativně ovlivnila tureckou ekonomiku, došlo k oslabení turecké liry a propadu akciového trhu. Hodnota investic do turecké ekonomiky značně poklesla a řada investorů začala uvažovat, zda není načase se rizikových investic zbavit i za cenu ztráty. Volby do místních zastupitelstev v březnu 2014 a následná přímá volba prezidenta v srpnu 2014 však jasně ukázaly, že pozice strany AKP je stále velmi silná a ani předešlé politické protesty a nepokoje ji nijak výrazněji nepoznamenaly. Po období nejistoty posledních let je očekáváno uklidnění politické situace a opětovná stabilizace a obnovení hospodářského růstu Turecka, což pro zahraniční investory představuje pozitivní signál.

Z analýzy vybraných ekonomických ukazatelů v letech 2002 – 2013 je zřejmé, že trend jejich vývoje lze celkově považovat za pozitivní, a to i přes určité výkyvy, patrné zejména v letech 2008 a 2009. Příznivým faktorem je rovněž věková struktura tureckého obyvatelstva. Z demografického hlediska je populace Turecka relativně mladá, čímž se

příznivě liší například od populace evropské. V globálu lze konstatovat, že Turecko disponuje značným růstovým potenciálem, a podle celé řady ekonomů jde i v současnosti o destinaci, která může v dlouhodobém horizontu přinést nadprůměrný zisk. Riziko spojené s investicemi do turecké ekonomiky ovšem zůstává adekvátně vyšší, a to především vzhledem k relativně vysokému zadlužení země a deficitu obchodní bilance. Z krátkodobého hlediska je však nutné konstatovat, že v případě dalších finančních krizí bude Turecko s největší pravděpodobností zasaženo více než země Evropské unie. Na druhou stranu, ať už v rámci EU nebo mimo ni, jde nesporně o zemi, která z dlouhodobého hlediska zůstává mimořádně atraktivní.

Sociální a kulturní prostředí Turecka je relativně komplikovaným systémem, zahrnujícím celou řadu faktorů. V zásadě lze říci, že v této oblasti neexistují žádné závažné limitující faktory, které by představovaly bariéry pro zahraniční investory. Značný význam má v tomto směru oddělení státní moci od náboženství, tzv. sekularizace státu, která je pro Tureckou republiku specifická. Pro zahraniční investory je příznivý rovněž fakt, že Turecko je nesporně nejliberálnějším mezi všemi muslimskými státy.

Analýza technologického prostředí Turecka přinesla celou řadu pozitivních zjištění. Turecká republika se celosvětově řadí mezi 20 zemí s nejvyššími výdaji na výzkum a vývoj, přičemž trend vývoje těchto výdajů je dlouhodobě rostoucí. Stejně je tomu i v případě dalších ukazatelů technologické vyspělosti země. Příznivý vývoj v technologické oblasti představuje pro zahraniční investory další pozitivní faktor.

Turecká vláda si je plně vědoma významu přímých zahraničních investic pro ekonomický růst a rozvoj, a proto se snaží zlepšovat investiční prostředí země realizací nezbytných reforem a právních předpisů s cílem posílit důvěru investorů. Nejzajímavější destinací pro investory je zcela nesporně Istanbul a některá další velká města, avšak vláda ve snaze zajistit rovnoměrnější rozvoj regionů zavádí nová schémata investičních pobídek, zaměřená právě na významnější podporu méně rozvinutých provincií. Příkladem je nový komplexní systém vládních pobídek, který vstoupil v platnost v červnu 2012. Pro potenciální investory je rovněž důležité mezinárodní srovnání podnikatelského prostředí Turecka, které se jeví jako relativně příznivé. Dokazuje to např. umístění Turecké

republiky na 69. místě v hodnocení Světové banky Doing Business 2014 i skutečnost, že oproti roku 2013 se postavení Turecka v tomto srovnání zlepšilo.

Vývoj přímých zahraničních investic do turecké ekonomiky zaznamenal v posledním desetiletí značné výkyvy, způsobené jak finanční a ekonomickou krizí v roce 2009, tak politickou nestabilitou Turecka v letech 2013 a 2014. I přes tyto aberace však lze hodnotit trend vývoje přímých zahraničních investic pozitivně, neboť údaje z posledních let naznačují příznivý směr, který lze v jejich vývoji očekávat. Podle zprávy UNCTAD se Turecko v roce 2013 zařadilo co do výše přímých zahraničních investic v celosvětovém měřítku na 22. místo, mezi rozvojovými zeměmi přitom obsadilo místo jedenácté. Srovnání průměrného tempa růstu přímých zahraničních investic v období let 2002 – 2013 do vybraných regionů prokázalo, že v tomto směru Turecko předstihlo nejen rozvojové ekonomiky, ale také ekonomiky rozvinuté, včetně Evropské unie.

Je nepochybné, že existuje rovněž řada faktorů, které omezují přitažlivost Turecka jako destinace pro přímé zahraniční investice. Jsou to především politická nestabilita zemí sousedících s Tureckem, deficit běžného účtu turecké platební bilance apod. Avšak na základě provedených analýz a s ohledem na výsledky mezinárodních srovnání a průzkumů je zřejmé, že Turecko lze v celosvětovém měřítku považovat za perspektivní cíl pro přímé zahraniční investice a potvrdit tak hypotézu, která byla předložena na počátku této práce.

Seznam použité literatury

- ALMONITOR. *Turkey Puls* [online]. 2014 [vid. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/04/arabs-buy-turkey-property.html>.
- ARNAL, E. a A. HIJZEN. The impact of foreign direct investment on wages and working conditions. *OECD Social, Employment, and Migration Working Paper* [online]. 2008, č. 68, s. 1-36 [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/189843314?accountid=17116>.
- AZERBAIAN-BAKU-TBILISI-CEYHAN LIMITED. *Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Project* [online]. [vid. 2014-09-16]. Dostupné z: <http://www.azbtc.com/profile.html>.
- BARYSH, K., S. EVERTS a H. GRABBE. *Why Europe Should Embrace Turkey*. London: Centre for European Reform, 2005. ISBN 1-901229-63-7.
- BBC Q&A. *Protests in Turkey*. *News Europe* [online]. 2013 [vid. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-22780773>.
- BLOOMBERG. *Turkey Rate Increase Stems Lira Decline as Basci Defies Erdogan* [online]. Bloomberg News, 2014 [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/2014-01-28/turkey-more-than-doubles-main-interest-rate-to-halt-lira-slump.html>.
- BLOOMBERG. *Hot Money Warms Again to Turkish Lira Amid Run of Inflows* [online]. Bloomberg News, 2014 [vid. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/2014-07-10/hot-money-warms-again-to-lira-amid-run-of-inflows.html>.
- BOWMAN, C. *Strategický management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-230-1.
- BRUCKNER, T. a J. VOŘÍŠEK. *Outsourcing a jeho aplikace při řízení informačního systému podniku*. Praha: Ekopress, 1998. ISBN 80-86119-07-6.
- BUSINESSINFO. *Turecko* [online]. Praha: Businessinfo, 2014 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-priorit-nich-zemi-turecko-21405.html#!>.

- CBRT. *Statistics Department: Methodology* [online]. The Central Bank of the Republic of Turkey, 2014 [vid. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/932be9ac-d4da-4d11-90f2-5866e091ef49/bopmet.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=932be9ac-d4da-4d11-90f2-5866e091ef49>.
- CIA. *The World Factbook 2013-14: Country Comparison to the World* [online]. Washington, DC: Central Intelligence Agency, 2013 [vid. 2014-06-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html>.
- COX, M. The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion. *Foreign Policy* [online]. 2000, č. 117, s. 140-144 [vid. 2014-05-17]. ISSN 00157228. Dostupné z: [//search.proquest.com/docview/224041279?accountid=17116](http://search.proquest.com/docview/224041279?accountid=17116).
- CYHELSKÝ, L., J. KAHOUNOVÁ a R. HINDLS. *Elementární statistická analýza*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-7261-003-1.
- ČSÚ. *Věková struktura obyvatel podle dat sčítání lidu 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014 [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/170217-14-n_2014.
- DUNNING, J. H. The Eclectic Paradigm of International Production: A restatement and some possible extensions. *Journal of International Business Studies* [online]. 1988, roč. 19, č. 1, s. 1–31. [vid. 2014-07-11]. Dostupné z: http://jpkc.swufe.edu.cn/up_files/File/cankaowenxian/yingwen/THEE%20CLECTICP%20ARADIGMO%20F%20INTERNATIONAPLR%20ODUCTION%20A%20RESTATEMENATN%20D%20SOME%20OSSIBLEE%20XTENSIONS.pdf.
- EMERGING MARKETS. *Turkey: Culture clash Turecko* [online]. 2013 [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.emergingmarkets.org/Article/3263503/Search/Results/TURKEY-Culture-clash.html?Keywords=turkey&PageMove=0>.
- EURACTIV. *12-13 December 2002 - Copenhagen Summit of the European Council and Turkey* [online]. Euraktiv, 2002, [vid. 2014-08-20]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/enlargement/12-13-december-2002-copenhagen-summit-european-council-turkey/article-118245>.

- EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-07-17]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413045195321&uri=CELEX:2005A0930%2801%29>.
- EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413047009869&uri=CELEX:52006IP0381>.
- EUR-LEX. *Přístup k právu Evropské unie* [online]. [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1413047009869&uri=CELEX:52006DC0773>.
- EUROPA. *Přehledy právních předpisů EU: Maastrichtská smlouva o Evropské unii* [online]. 2010 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm.
- EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2005 Progress Report* [online]. Brusells: 2005 [vid. 2014-05-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1426_final_progress_report_tr_en.pdf.
- EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2010 Progress Report* [online]. Brusells: 2010 [vid. 2014-06-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf.
- EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2013 Progress Report* [online]. Brusells: 2013 [vid. 2014-06-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/tr_rapport_2013_en.pdf.
- EUROPEUM. *Institut pro evropskou politiku: Spíš partner než kandidát - Turecko a Evropská unie* [online]. 2002 [vid. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>.
- EUROSKOP. *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* [online]. Úřední věstník Evropské unie C83/13, 2010 [vid. 2014-06-17]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/54/16335-smlouva_o_eu.pdf.

- EY. *Ernst & Young's attractiveness survey: Turkey 2013* [online]. 2013 [vid. 2014-08-16]. Dostupné z: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turkey_attractiveness_survey_2013/\\$FILE/turkey_attractiveness_2013.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turkey_attractiveness_survey_2013/$FILE/turkey_attractiveness_2013.pdf).
- FINEMON, Š. Turecké hospodářství se zbavuje despektu. *Investujeme.cz* [online]. Praha: 2013 [vid. 2014-06-15]. ISSN 1802-5900. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/turecke-hospodarstvi-se-zbavuje-despektu/>.
- GAZPROM. *Projects: Blue Stream* [online]. 2014 [vid. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/blue-stream/>.
- GFP. *Global Firepower: Turkey Military Strength* [online]. 2014 [vid. 2014-10-12]. Dostupné z: http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=Turkey.
- GRAVERSEN, E. K. a K. SIUNE. *Statistical Indicators for R&D and Innovation – A Guide for Interpretation and Valuation* [online]. Aarhus: University of Aarhus, 2008 [vid. 2014-06-27]. Dostupné z: http://ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_forskning_sanalyse/dokumenter/Diverse/D10_Guide_for_valuation.pdf.
- HINDLS R., S. HRONOVÁ, J. SEGER a J. FISCHER. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.
- HOWARD, D. A. *The History of Turkey*. Westport: Greenwood Publishing Group, 2001. ISBN 0-313-30708-3.
- HSYK. *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu* [online]. 2014 [vid. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/kanunlar.html>.
- INVESTMENT GUIDE. *Invest in Turkey* [online]. Istanbul, 2010 [vid. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/Pages/10Reasons.aspx>.
- INVEST IN TURKEY. *Turkey holds the second top spot in R&D spending growth* [online]. 2013 [vid. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.invest.gov.tr/en-US/infocenter/news/Pages/040413-turkey-r-d-spending-consistently-increasing.aspx>.
- KAREŠ, A. *Turecká ekonomika na počátku roku. Ohlédnutí a predikce v kontextu aktuálního vývoje* [online]. Praha: Česko-turecká smíšená obchodní komora, 2014

- [vid. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.ctsok.eu/resources/pdf/Tureck%C3%A1%20ekonomika%20na%20po%C4%8D%C3%A1tku%20roku%202014.pdf>.
- KHAN, U. R. *Greenfield investment vs. foreign acquisition* [online]. San Francisco: Scribd, 2010 [vid. 2013-12-12]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/32359422/Green-Field-v-Acquisition-Modes-of-Fdi>.
- KINDLEBERGER, C. P. *American Business Abroad: Six Lectures on Direct Investment*. New Haven and London: Yale University Press, 1969. ISBN 978-030-00108-55.
- KOTLER, P. a K. V. KELLER. *Marketing management*. 12. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1359-5.
- KURTISHI-KASTRATI, S. The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies* [online]. Bucharest: The Academy of Economic Studies, 2013, roč. 5, č. 1, s. 26-38. [vid. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://ejist.ro/files/pdf/369.pdf>.
- KURU, A. T. Secularism in Turkey: Myths and Realities. *Insight Turkey* [online]. 2008, roč. 10, č. 3, s. 101-110. [vid. 2014-09-09]. Dostupné z: http://www-rohan.sdsu.edu/~akuru/docs/Kuru_IT.pdf.
- LOTHAR K. *Negotiating International Business*. 2th ed. Booksurge Publishing, 2006. ISBN 978-141-96319-00.
- MACLEOD, K. *The Seniority Principle: Is It Discriminatory?* Kingston: Queen's University, 1987. ISBN: 0-88886-163-X.
- MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2986-2.
- MICHALKO, M. *Strategický management*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola podnikání, 2007. ISBN 80-86764-60-5.
- MZV ČR. *Turecko – Základní informace o teritoriu* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2012 [vid. 2014-06-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/.
- NAS, T. F. *Tracing the Economic Transformation of Turkey from the 1920s to EU Accession*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2008. ISBN 90-04-16792-7.

- NATO. *Member Countries* [online]. North Atlantic Treaty Organization, 2013 [vid. 2014-06-22]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52044.htm.
- NEUWIRTHOVÁ, M. Multikulturní problémy ve firemní kultuře. *Ekonomika a management* [online]. Praha [vid. 2014-07-01]. Dostupné z: <http://www.ekonomikaamanagement.cz/cz/clanek-multikulturni-problemy-ve-firemni-kulture.html>.
- NÝVLTOVÁ, R. a M. REŽŇÁKOVÁ. *Mezinárodní kapitálové trhy – zdroj financování*. Praha: GRADA Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1922-1.
- OECD. *Members and partners* [online]. Organization for Economic Cooperation and Development, 2014 [vid. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/membersandpartners/#d.en.194378>.
- OECD. *OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics* [online]. OECD Publishing, 2013 [vid. 2014-01-30]. ISBN 9789264183667. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>.
- RAMONDO, N., V. RAPPOPORT a K. J. RUHL. Horizontal versus Vertical Foreign Direct Investment: Revisiting Evidence from US. Multinationals. *Working Papers* [online]. New York: New York University, 2011 [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.stern.nyu.edu/cons/groups/content/documents/webasset/con_033837.pdf.
- REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF CULTURE AND TOURISM. *Tourism Statistics* [online]. [vid. 2014-07-13]. Dostupné z: <http://www.kultur.gov.tr/EN,36567/tourism-statistics.html>.
- REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Investment Incentives* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentives.gov.tr/index.cfm?sayfa=9B5670C6-DCC9-F2CC-0CBD03E1677F96AF>.
- REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Regional Incentive Investment* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentives.gov.tr/haritasi/Ingilizce/Tesvik27Aral%C4%B1k2012.swf>.
- REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: General Investments* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z:

<http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=71130882-F77C-CB24-53EB93B602AAFA8C>.

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Regional Investments* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=DC40C31B-0E43-1F75-9FC732330E75675A>.

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Priority Investments* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E14E36CF-BFF1-9729-EDA74DC7037A15CF>.

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Large Scale Investments* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E11A9882-D28A-B75B-0D7449C4136258A6>.

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *Investment Incentives Turkey: Strategic Investment* [online]. [vid. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.incentive.gov.tr/index.cfm?sayfa=E1CAC943-B145-482D-F8C81F86E86993A6>.

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Mustafa Kemal Atatürk* [online]. [vid. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/mustafa-kemal-ataturk.en.mfa>.

RETHINK INSTITUTE. *Turkish Elections* [online]. Washington, DC: Rethink Institute 2014 [vid. 2014-09-27]. Dostupné z: <http://www.rethinkinstitute.org/turkish-elections/>.

REUTERS. *Turkey Cuts Growth Estimates, Raises Inflation Forecasts* [online]. Reuters, 2014 [vid. 2014-11-06]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/10/08/turkey-economy-idUSL6N0S31EV20141008>.

ROTHBARD, M. N. *Peníze v rukou státu*. Praha: Liberální institut, 2001. ISBN 80-86389-12-X.

RUBLÍKOVÁ E. *Analýza časových radov*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. ISBN 978-80-8078-139-2.

- RUGMAN, A. M. Reconciling internalization theory and the eclectic paradigm. *Multinational Business Review* [online]. Reading, 2010 [vid. 2014-08-31]. Dostupné z: http://centaur.reading.ac.uk/6112/1/MBR_18_2_-1_FINAL.pdf.
- SAMUELSON, P. A. a W. D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 13. vyd. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494-X.
- SYNEK, M. et al. *Podniková ekonomika*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-388-4.
- ŠRONĚK, I. *Kultura v mezinárodním podnikání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0012-3.
- TAŞPINAR, N. *Foreign Direct Investment, Domestic Savings and Economic Growth: The Case of Turkey* [online]. Gazimağusa: Eastern Mediterranean University, 2011 [vid. 2014-08-03]. Dostupné z: <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/142/1/taspinar.pdf>.
- TEMFED. *Federation of All Real Estate Associations of Turkey* [online]. 2014 [vid. 2014-07-11]. Dostupné z: <http://www.temfed.org.tr/index.asp?varLang=E&bolum=1>.
- THE WORLD BANK. *Doing Business 2014* [online]. Washington, DC: The World Bank, 2014 [vid. 2014-08-16]. ISBN 978-0-8213-9984-2. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf>.
- TODAY'S ZAMAN. Ombudsman's Office to begin hearing complaints starting Friday. *Sunday's Zaman* [online]. 2013 [vid. 2014-05-23]. Dostupné z: http://www.todayszaman.com/_ombudsmans-office-to-begin-hearing-complaints-starting-friday_310877.html.
- TURKSTAT. *The Results of Address Based Population Registration System, 2013* [online]. Turkish Statistical Institute, 2014 [vid. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=15974>.
- UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development, 2014 [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx.

- USA INTERNATIONAL BUSINESS PUBLICATIONS. *Turkey Foreign Policy and Government Guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2003. ISBN 0-797-6282-6.
- USA INTERNATIONAL BUSINESS PUBLICATION. *Turkey Investment and Business Guide*. Washington, DC: International Business Publications, 2013. ISBN 1-4387-6896-6.
- VINTILA, D. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies* [online]. Bucharest: Academy of Economic Studies, 2010 [vid. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>.
- VORA, A. Impact of foreign direct investment on developing country credit markets. *ProQuest Dissertations and Theses* [online]. Chicago: The University of Chicago, 2003. 42 s. [vid. 2014-08-17]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/305291883?accountid=17116.%20%28305291883%29#>.
- WILKINS, M. *The History of Foreign Investment in the United States, 1914-1945* [online]. Cambridge: Harvard University Press, 2004, [vid. 2014-05-15]. ISBN 0-674-01308-5. Dostupné z: http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=TEfEwVxJTkUC&oi=fnd&pg=PR5&dq=The+History+of+Foreign+Investment+in+the+United+States,+1914-1945.&ots=3GY19Q7x39&sig=Dov-3kf2M9a2nUPmZRCOTipvCBw&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20History%20of%20Foreign%20Investment%20in%20the%20United%20States%2C%201914-1945.&f=false.
- WTO. *Members and Observers*. [online]. World Trade Organization, 2014 [vid. 2014-06-20]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.
- ZAFER ÇAĞLAYAN. Turkey's Vibrant Export Trends. *Turkish Policy Quarterly* [online]. 2011, roč. 10, č. 3, s. 27-33 [vid. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/Zafer%20Caglayan.pdf>.

Seznam příloh

Příloha A	Vývoj světových přímých zahraničních investic v letech 1990 – 2013 ..	98
Příloha B	Rozdělení tureckých provincií do regionů	99
Příloha C	Podíl ekonomik podle stupně jejich rozvinutosti na celkových FDI v letech 2002 – 2013.....	100
Příloha D	Mezinárodní srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013.....	101

Příloha A Vývoj světových přímých zahraničních investic v letech 1990 – 2013

Vývoj světových FDI v letech 1990 – 1997

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
FDI (v mld. USD)	208,2	155,4	167,4	222,7	255,9	343,3	390,7	488,7
Absolutní diference (v mld. USD)	.	-52,8	12,0	55,3	33,2	87,4	47,4	98,0
Koeficient růstu	.	0,746	1,077	1,330	1,149	1,342	1,138	1,251

Zdroj: UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx. Vlastní.

Vývoj světových FDI v letech 1998 – 2005

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
FDI (v mld. USD)	707,2	1 092,6	1 415,0	837,7	628,8	604,3	737,7	996,7
Absolutní diference (v mld. USD)	218,5	385,4	322,4	-577,3	-208,9	-24,5	133,4	259,0
Koeficient růstu	1,447	1,545	1,295	0,592	0,751	0,961	1,221	1,351

Zdroj: UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx. Vlastní.

Vývoj světových FDI v letech 2006 – 2013

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
FDI (v mld. USD)	1 481,6	2 002,0	1 818,8	1 221,8	1 422,3	1 700,1	1 330,3	1 452,0
Absolutní diference (v mld. USD)	484,9	520,4	-183,2	-597,0	200,5	277,8	-369,8	121,7
Koeficient růstu	1,487	1,351	0,908	0,672	1,164	1,195	0,782	1,091

Zdroj: UNCTAD. *World Investment Report 2014* [online]. Ženeva: United Nations Conference on Trade and Development [vid. 2014-07-02]. Dostupné z: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx. Vlastní.

Příloha B Rozdělení tureckých provincií do regionů

Provincie Region 1	Provincie Region 2	Provincie Region 3	Provincie Region 4	Provincie Region 5	Provincie Region 6
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	
			Sivas		
8 provincií	13 provincií	12 provincií	17 provincií	16 provincií	15 provincií

Zdroj: REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF ECONOMY. *A New Investment Incentive Scheme for Turkey* [online]. [vid. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=44F11798-C3E9-A72F-1EA3A3E4901D989D>.

Příloha C Podíl ekonomik podle stupně jejich rozvinutosti na celkových FDI v letech 2002 – 2013

Podíl ekonomik podle stupně rozvinutosti na celkových FDI v letech 2002 – 2007

Typ ekonomiky	Podíl FDI (v %) v roce					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Svět celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Rozvinuté ekonomiky	70,97	64,34	57,47	62,49	66,70	66,07
Rozvojové ekonomiky	27,41	32,68	38,58	34,26	29,22	29,53
Tranzitivní ekonomiky	1,62	2,98	3,95	3,25	4,08	4,40

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

Podíl ekonomik podle stupně rozvinutosti na celkových FDI v letech 2008 – 2013

Typ ekonomiky	Podíl FDI (v %) v roce					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Svět celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Rozvinuté ekonomiky	56,76	50,63	49,46	51,78	38,84	38,95
Rozvojové ekonomiky	36,77	43,59	45,58	42,64	54,83	53,61
Tranzitivní ekonomiky	6,47	5,78	4,96	5,58	6,33	7,44

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

Příloha D Mezinárodní srovnání koeficientů růstu FDI v letech 2002 – 2013

Srovnání koeficientů růstu v letech 2002 – 2007

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Koeficient růstu světových FDI	.	0,961	1,221	1,351	1,487	1,351
Koeficient růstu FDI do rozvinutých ekonomik	.	0,871	1,090	1,469	1,587	1,339
Koeficient růstu FDI do EU	.	0,909	0,795	2,205	1,168	1,47
Koeficient růstu FDI do rozvojových ekonomik	.	1,146	1,441	1,200	1,268	1,366
Koeficient růstu FDI do Turecka	.	1,573	1,636	3,602	2,012	1,092

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.

Srovnání koeficientů růstu v letech 2008 – 2013

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koeficient růstu světových FDI	0,908	0,672	1,164	1,195	0,782	1,091
Koeficient růstu FDI do rozvinutých ekonomik	0,780	0,599	1,137	1,252	0,587	1,095
Koeficient růstu FDI v EU	0,638	0,659	1,057	1,278	0,44	1,14
Koeficient růstu FDI do rozvojových ekonomik	1,131	0,796	1,217	1,118	1,006	1,067
Koeficient růstu FDI v Turecku	0,896	0,437	1,050	1,785	0,818	0,973

Zdroj: UNCTAD. *Statistics: Catalogue of Indicators* [online]. 2014 [vid. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=88>. Vlastní.